

K i ø b e n h a v n s U n i v e r s i t e t s j o u r n a l .

—○○○○○○—
Syvende Aargangs fjerde Hefte.

Kiøbenhavn, trykt hos Directeur Joh. Fred. Schulz. Forlagt af Prof. Jac. Baden.

I.

Winter-Forelæsninger ved Kiøbenhavns
Universitet fra 1ste Novbr. 1799.

Theologernes.

Claus Fres Hornemann, Dr. og ordentlig Professor i Theologien, vil offentlig oplyse udvalgte Stykker af den dogmatiske og moralske Theologi, fornemmelig med Hensigt til den populære Undervisning; privat forklarer han den anden Bog af Psalmerne og sidste Del af Pauli Breve til de Romere.

D. G. Moldenhawer, Dr. og ordentlig Lærer i Theologien, bliver ved offentlig at examinere over de vigtigste Stykker af den moralske Theologi; privat forklarer han den første Deel af Dogmatiken. Eregetiske Forelæsninger holder han over Brevet til Hebræerne og Johannis Evangelium.

Dr. Nic. Edinger Valle, Dr. og ordentlig Lærer i Theologien og Biskop i Stælland, holder offentlig bibelske og kateketiske Forelæsninger.

Friderik Münster, Dr. og ordentlig Lærer i Theologien, oplyser offentlig det gamle Testaments Theologi. Privat fortolker han Salomons Ordsprog, foredrager den theologiske Encyclopædi og Kirkehistorien efter Spiclers Udtog.

Juristernes.

Laurits Wörregaard, offentlig Lærer i Lovkyndigheden, foredrager 1) Indledningen til Fædrenelandets Ret. 2) Den dansk-norske Criminalret. 3) Anstiller han practiske Øvelser efter Tilhørernes Godtbykke.

Christ. Ulr. Ditlev von Eggers, Dr. og overordentlig Prof. i Lovkyndigheden, foredrager den offentlige Universalsret og styrer practiske Øvelser.

Joh. Frid. Vilh. Schlegel, Dr. og overordentlig Lærer i Lovkyndigheden, foredrager offentlig den selskabelige Naturret; privat forklarer han Ret til Tingene, tilligemed den dansk-norske Processens Ret. Han gaaer ogsaa dem til Haande som vil kaffe sig Øvelse i kristelig at oplose juridiske Spørgsmaale.

Frid. Theod. Jurtikarl, overordentlig Prof. i Lovsyndigheden, agter offentlig at oplyse den almindelige practiske Philosophi; privat fra III-IV foredrager han Ret i Tingen efter de dansk-norske Love. Han gaaer ogsaa dem til Haande som forlange hans Hielp i at forklare en eller anden Del af den romerske Jurisprudens.

Math. Kastrup Borneman, Adjunct i det juridiske Facultet, forklarer offentlig 1) den naturlige Folkeret, 2) Personernes Ret efter dansk-norske Love. Tid og Sted skal nærmere tilkiendegives.

Medicinernes.

Mathias Saxtorph, ordentlig Lærer i Medicinen og Giordemoderkonsten, foredrager offentlig paa det anatomiske Theater fra XII-I Splanchnologien efter at Syndesmologien er bragt til Ende. Privat forklarer han Kl. IV Grundene til Giordemoderkonsten efter sit System, privatisime underviser han i Giordemoderkonstens Operationer og Haandgreb tilligemed dens Litteraturhistorie.

Joh. Clemens Tode, ordentlig Prof. i Medicinen, bliver ved at forklare den indvortes Praxis fra XI-XII og fra VI-VII: i en anden Time forklarer han Materia medica efter den danske Fattig-Pharmakopæ's Ansættelse.

Frid. Lud. Bang, Professor designatus i Medicinen, forklarer den practiske Medicin ved de Syges Senge i Friberigs Hospital, og bliver ved at holde kliniske Qvæster for Begyndere.

Arn. Nic. Hasheim, offentlig Lærer i Medicinen og Experimentalphysiken, forklarer offentlig sin Mening om det brunoniske medicinske System og foredrager privat Experimentalphysiken efter Hauchs Begyndelsesgrunde.

Joh. Sylvester Saxtorph, overordentlig Prof. i Chirurgien og Giordemoderkonsten, forklarer i offentlige Forelæsninger for Giordemødrene denne Konstes Begyndelsesgrunde. Privat tilbyder han dem som lægge sig efter Medicin og Chirurgi et Collegium examinatorium over udvalgte Stykker af den anden Deel af Kalliens Chirurgiske System, hvis Beskaffenhed han nærmere skal tilkiendegive. Privatisime vil han vise de chirurgiske Operationers Haandgreb paa Mennekesaadler.

Gotsfried Becker, overordentlig Prof. i Chemien, forklarer offentlig Fourcroy's chemiske Philosophi fra IV-VI Mandag, Onsdag og Fredag.

Erik Viborg, Prof. i Botaniken og Veterinærkonsten, viser offentlig de medicinske Planter som blomstre i den botaniske Haves Winterhuse. Dage og Timer skal blive bekendtgjorte paa sædvanligt Sted.

Philosophernes.

M. Abr. Kall, offentlig Prof. i Historien, foredrager offentlig Norges Historie, privat beskriver han de fornemste Europæiske Rigers Tilvæxt og Aftagelse fra X-XI, og i en anden Time Sædrenelandets Historie; fra V-VII Onsdag og Fredag holder han Disputerovæelser.

M. Børge Riisbrigh, ordentlig Lærer i Logik og Methaphysik, lærer offentlig Ontologi; privat Logica fra IX-X. I andre Timer igientager han ved Examination hvad som har været foredraget, og giver Notits om philosophiske Bøger.

Thomas Bugge, forklarer offentlig fra II-III de første Begyndelsesgrunde i Optik, Kæoptrik og Dioptrik; privat fra III-IV under-

vifer han i den spheriske og theoretiske Astronomi, tilligemed den mathematisk Geographi. I andre Tider forklarer han de physisk-mathematisk Videnskaber.

M. Nic. Ch. Ball, offentlig Lærer i de Norderlandske Sprog, lærer offentlig det arabiske og syriske Sprog; privat forklarer han nogle af de smaa Propheter; gaaer ogsaa dem til Haande som ønske at bestyrke deres Kundskab i det hebraiske Sprog ved analytiske Øvelser.

M. Jac. Baden, offentlig Lærer i Beltaalenheden, foredrager offentlig udvalgte Stykker af den romerske Historie; privat forklarer han Virgils Georgika III og IV Bog.

M. Laur. Sahl, offentlig Lærer i det græske Sprog, forklarer 1) Plutarks Bog om Forskiellen imellem en Hykler og en Ven. 2) Den anden Idyl af Moschus, som har til Overskrift Europa's Dorsførelse. 3) Igientager han disse Forelæsninger ved privat Examen fra XI-XII.

M. Jerem. Woldike, offentlig Lærer i Mathematiken, lærer offentlig fra IV-V Begyndelsesgrundene i Algebra; privat fra XII-I den rene Mathematik efter Kastners Compendium; og i en anden Time den anvendte Mathematik. Han tilbyder ogsaa dem sin Tjeneste som maatte ønske Forelæsninger over en vis Del af Mathematiken.

And. Gamborg, ordentlig Lærer i Philosophien, foredrager offentlig de første Grundlinier af Metetiken, privat fra X-XI Etika. Han vil ogsaa gaae dem til Haande, som forlange at høre ham over en anden Del af den practiske Philosophi.

Stephan Jūmars, foredrager Tirsdag, Torsdag og Fredag fra XII-I Regler i det fran-

se Sprog, og gjør sine Tilhørere bekiendte med de berømteste skienne Skribenter i dette Sprog; fra I-II giver han ogsaa Anvisning i at skrive Fransk.

Jacob Wolf, overordentlig Prof. i Mathematiken, lærer offentlig XI-VIII om Morgen Arithmetik og Algebra; privat den theoretiske Geometri og plane Trigonometri efter Karstens's Compendium. Det foredragne igientager han ved Examination, og gaaer tillige dem til Haande, som forlange hans Hielp i at forklare de krumme Liniers Theori.

M. Jørgen Kierulf, overordentlig Prof. i Historien, foredrager offentlig Sædenlandets Antiquiteter, privat de nordiske Rigers Historie i Europa. Han vil heller ikke negte dem sin Tjeneste, som ønske at kiende de europaiske Rigers og Republikers nærværende Forsatning.

Gregers Wad, overord. Prof. i Naturhistorien, forklarer offentlig den theoretiske Dryctognosi efter sine Tabeller; privat de Dyrers Naturhistorie som have rødt Blod, efter den pariske Prof. G. Cuvier's Anvisning, eller isald man heller vil, Mineralogiens adskillige Lærdomme efter Berners System. — Paa sædvanlig Dag og Time staaer Universitetets Museum aabent for alle Naturhistoriens Dyrkere.

M. Rasmus Nyerup, Prof. i Litterarhistorien og Universitetets Bibliothekar, agter i Forening med Prof. Rahbek at udføre den danske Poesies Historie lige indtil vore Tider.

Nic. Hofm. Sevel Bloch, Doctor i Philosophien og Magister i de skienne Konster, forklarer offentlig Grækenlands Historie til Corinthens Ødelæggelse; privat vil han efter Tilhørernes Ønske forklare de romerske Antiquiteter eller en anden Deel af den historiske Cyclus.

G. O. B. Vegtrup, Doctor i Philosophien, agter at tilkiendegive sine oeconomiske Forelæsninger til rette Tid paa det sorte Bræt.

II.

Philosophisk Examen i October Maaned.

A. Philosophisk Prøve.

Den 3die October.

Eggert Gabriel Stocckfleth, Haud illaud.
 Frid. Christ. Schenheyder, Laudab.
 Niels Ottesen, Haud illaud.
 Lauritz Ottesen, Haud illaud.
 Leopold Hartvig Rasmussen, Haud illaud.
 Otto Christoph. Schousboe, Haud illaud.
 Peter Wohlsen, Laudab.
 Georg Fissaine, Haud illaud.
 Tobias Hofgaard, Haud illaud.
 Joh. Georg Jahnsen, Haud illaud.
 Peter Thygesen, Laudab.

Den 4de October.

Christ. Fassen, Laudab.
 Jens Christ. Fangel, Laudab.
 Laurent. Schébye Vegtrup, Laudab.
 Jes Andr. Jessen, Laudab.
 Berthel Joh. Ramsing, Laudab.
 Carl Frid. Wilh. Krebs, Laudab.
 Peter Berg, Laudab.
 Bo Doesen, Laudab.
 Povet Joh. Lafiær, Laudab.
 Jens Petersen, Laudab.
 Christ. Doderlein, Laudab.
 Lars Kielder, Laudab.

Den 7de October.

Frid. Christ. Weyer, Laudab.
 Frid. Ludv. Rosenern, Haud illaud.
 August Gottlieb Kühnel, Laudab.
 Lauritz Joh. Klingberg, Haud illaud.

Den 10de October.

Christ. Anker, Laudab.
 Jens Bay Linde, Haud illaud.
 Frid. Lassen, Laudab.
 Herman Christ. Lind, Haud illaud.
 Anton Plov, Haud illaud.
 Peter Meyer, Non contem.
 August Herman Steenbuch, Laudab.
 Severin Friis, Non contem.
 Peter Hachenberg, Haud illaud.
 Emanuel Hallager, Haud illaud.

Den 14de October.

Christ. Engelbrecht Friderichsen, Haud illaud.
 Laur. Christ. Hulegaard, Laudab.
 Bernt Møllmann Collin, Laudab.
 Hans Hatting Laurberg, Laudab.
 Hans Wilh. Dop Smith, Laudab.
 Peter Laurberg, Haud illaud.
 Niels Andr. Nissen, Laudab.
 Christ. Sundbye, Laudab.
 Joachim Colding, Laudab.
 Christ. Lange, Haud illaud.
 Jens Suhr, Haud illaud.
 Christ. Gotsche Fugl, Haud illaud.
 Bernt Edvard Lorenzen, Haud illaud.

B. Philologisk Prøve.

Den 1ste October.

Christoph. Nyeholm, Laudab.
 Georg Anton Koefod, Laudab.

Andr. Christ. Kierulf, Laudab.
 Joh. Gabriel Linde, Laudab.
 Jens Jac. Kronholm, Laudab.
 Peter Østergaard, Laudab.
 Werner Ludv. Wædel, Laudab.
 Marcus Ancherfen Secher, Laudab.
 Joh. Eichel Schougaard, Laudab.
 Hans Andr. Lund, Laudab.
 Jac. Lund Møller, Laudab.
 Niels Svass, Laudab.
 Christ. Bergesen, Laudab.

Den 5te October.

Jens Krarup, Laudab.
 Ove Sommer, Laudab.
 Diderich Peter Diderichsen, Laudab.
 Soren Dreder, Laudab.
 Joh. Peter Broager, Laudab.
 Isaac Sidenius Flindt, Laudab.
 Jac. Hersleb Sodeman, Laudab.
 Ole Sang, Laudab.
 David Schtar, Laudab.
 David Fog, Haud illaud.
 Niels Hoyer, Laudab.
 Jac. Jacobsen, Laudab.
 Andr. Friberg, Haud illaud.

Den 8de October.

Jens Matth. Brandrup, Laudab.
 Eggert Christ. Tryde, Laudab.
 Peder Kierulf, Laudab.
 Lorens Fribert, Laudab.
 Joh. Wilh. Angel, Laudab.
 Joh. Nic. Krøyer, Laudab.
 Christ. Rud. Rissom, Haud illaud.
 Peder Jensenius Sundorph, Laudab.

Caspar Gotlob Schmidt, Laudab.
 Christ. Engelbrecht Friderichsen, Haud illaud.
 Tobias Hofgaard, Haud illaud.
 Frid. Kaarup Plunge, Laudab.
 Joh. Frid. Rost, Laudab.
 Christ. Weismann, Laudab.

Den 9de October.

Jacob Marieboe, Laudab.
 Just Henr. Mundt, Laudab.
 Lorens Etibolt, Laudab.
 Nic. Aagesen, Laudab.
 Joach. Sommer, Laudab.
 Jens Petersen, Laudab.
 Hans Hatting Laurberg, Laudab.
 Christ. Horneman, Laudab.
 Niels Kiellerup, Haud illaud.
 Frid. Ludv. Christ. Munk, Laudab.
 Caspar Henr. Koesoed, Laudab.
 Ole Lund, Laudab.
 Christ. Ludv. Schou, Laudab.
 Christ. Nic. Pingel, Haud illaud.
 Peter Berg, Haud illaud.

Den 11te October.

Morten Smith Schanheider, Laudab.
 Niels Winge, Laudab.
 Matth. Jac. Lassen, Laudab.
 Ludv. Ferd. Bang, Laudab.
 Poul Vech, Laudab.
 Ove Rosenqvist, Haud illaud.
 Hans Rosenqvist, Laudab.
 Pet. Henr. Hjort, Haud illaud.
 Henr. Lysholm Angel, Haud illaud.
 Mogens Peter Nellesman, Laudab.
 Niels Ol. Münster, Laudab.

Ditlef Pontoppidan, Laudab.

Evend Bentsen Svendsen, Laudab.

Den 12te October.

Ove Guldberg Arctander, Laudab.

Christ. Ewald Wastrup, Haud illaud.

Christ. Fugl, Laudab.

Frid. Christ. Nielsen, Laudab.

Pet. Nic. Schougaard, Laudab.

Matth. Christ. Schiodte, Haud illaud.

Christ. Thaning, Laudab.

Den 15de October.

Eggert Gabriel Stokfletch, Haud illaud.

Jorgen Henr. Werner, Laudab.

Abrah. Hansen, Laudab.

Joh. Henr. Lind, Haud illaud.

Wulff Gotsche Holm, Laudab.

Joh. Pet. Fog, Laudab.

Andr. Flensborg, Laudab.

Pet. Thygessen, Laudab.

Joh. Henr. Hess, Haud illaud.

Emanuel Nyboe, Laudab.

Pet. Hachenberg, Haud illaud.

Henr. Rasch, Haud illaud.

Iblandt dem som have underkastet sig den philosophiske Examen, saavel philosophiske som philologiske Prove, bleve følgende 18 indkaldte for Consistorium og berømte:

Christ. Döderlein.

Christ. Salsen.

Christ. Anker.

Peter Østergaard.

Boe Boesen.

Jens Jac. Kronholm.

Jens Christ. Fangel.

Jes Andr. Jessen.

Sans Andr. Lund.

Niels Ole Münster.

Laurig Christ. Hulegaard.

Just Henr. Mundt.

Christ. Horneman.

Caspar Henr. Koefoed.

Laurig Kielder.

Søren Breder.

Sans Wilh. Dop Smith.

Diderich Bolth.

III.

Den populære Regent *).

Skal man troe den engelske Digterphilosoph Pope, saa er det daarlige og uforstandigt at gives om den bedste Regieringsform, da den bedste Re-

*) Dette er en Oversættelse af et latin Program, jeg i Aaret 1788, som Notarius Consistorii udgav til Kongens Fødselsdag, og som er indført i mine Opuscula latina No. XVIII under Overskrift: De rege populari.

Da Preussens store Friderik uslig tilforn ved Døden var afgangen, og hans Lov endnu gienlød over hele Europa, ogsaa vor Tyge Rothe havde erindret ham i et herligt lille Tidsskrift; saa fandt jeg det passende, at ogsaa Universtetet ydede ham sin Agtelsestribut ved en saa høitidelig Leilighed, men paa en Maade som kunde passe sig paa et Selskab af lærde Mænd, og at vor egen Konges Nos kunde forbindes med denne store Monark. Dertil fandt jeg den bedste Leilighed i en

giering er den som beskrives bedst 1). Vel have hans Landsmænd savnet hans Skarsindighed og Forstand i denne Dom; thi Engländeren raaber stedse paa sin lykkelige Constitution, og tilskriver den ene og allene alle de Fordele, som Britannien har frem for mange andre Europa's Folkelag. Men Pope, som man kunde vente af en sokratis Philosoph, der ikke ansaae sig for en eller anden Dyes, men for hele Verdens Forger 2), saae ikke paa hvad der behagede hans Landemænd, eller hvad der var det ønskeligste, naar man betragtede Sagen efter en platonisk Stats Manster, men hvad der var det Sande i den virkelige Verden, hvor Menneskets høist forskiakkelige Interesser, Ønsker og Begjærigheder bolte og krydse

sig som paa et oprørt Hav. Han vilde ikke ønske, men lære; og da han indsaae, at endog i den visse Constitution maatte Statsstyrelsens forskjellige Dele betroes til Mennesker, der, saavel i som udenfor Eroja — hvilket alle Tidens Historie udviser — regieres tilhobe af Partiaand, List, Vold, Belyst og Hevngjærighed 3), hvad Under, om han troede, at man burde lufte enhver Stat de bedste Regentere og Stytere, men overlade til vræksløse og med det borgerlige Liv ubekjendte Folk, at afgjøre, hvad der i Almindelighed og allevegne er den bedste Regieringsform.

3 Sandhed, dersom den offentlige Lyfsalighed skal være alle Regieringers Diemed som den bør, og man vil raadsøre sig med Historien, denne Sandhedens Fakkell og Livets Læremesterinde, vil man finde lige saa lysende Exempler paa Folkelyfsalighed i Stater som have adlydet Monarker, endog Enevoldsmonarker, som i frie Republiker.

1) For forms of government let fools contest;

What e'er is best administer'd, is best.

Pope Essay on Man Ep. 3. v. 303, 4.

2) D. e. for en Kosmopolit, see Cicero de leg. I. 23.

3) En Allusion til Horats': *Iliacos intra muros peccatur & extra.*

Sammenligning af begge Kongers Ytringer i Henseende til Skrivefriheden. Denne havde vor Regent fra sin Regierings Tiltrædelse af erklæret sig at ynde ved at ophæve Censuren, og troedes paa denne Tid at ville befordre en aldeles uindskrænket Pressefrihed. Da alligevel ingen ærlig Constitutionsven og fredelskende Patriot kunde formode, at dette havde været Meningen af Censurens Ophævelse; holdt jeg det for min Pligt som offentlig Lærer og Universitetets Dolk, at tale saaledes om denne nu paa Connivents mere, end paa Love grundede Pressefrihed, at jeg hverken skulde synes at tale Ordet for slavisk Pressevang og Censur, eller for uindskrænket Pressefrihed; hvilke jeg holdt begge for lige skadelige. At jeg har truffet den rette Middelvei, bør jeg slutte af det Had jeg ved dette Program paadrog mig hos Friheds Entusiastterne, som ingen Middelvei kende, og som ikke undlode offentlig at udskrige mig som Aristokrat og Ven af Undertrykkelse. At jeg i det mindste har truffet Regieringens Mening, slutter jeg af den Overeensstemmelse jeg finder i mine for 12 Aar siden ytrede Tanker om denne Gienstand, og Indledning til den nyeste Forordning, som nærmere forklarer og bestemmer Trykkefrihedens Grændser af 27de Sept. d. A., og tager derfor ikke i Betænkning at lade denne paa sit Sted aftrykke.

Swad har i den gamle Verden været mere beovmt, end **Cyrus's Monarki** 4), som regierede utallige store Landfaber i Asien og Europa med uindfranket Magt, og gjorde dem lykkelige. Af hans Efterkommere var vel ingen som naaede hans Hoide; alligevel fortiente Darius Hystaspesson, saavel ved sin sagtmødige Regiering, som ved sin elskværdige Karakter at ansees som hans Medbeiler; og begge Artarerferne, Makrokir og Mue-mon, opholdte ikke allene, men forøgede ogsaa det af Cyrus stiftede persiske Monarkies Ære ved en lykkelig Regiering.

Nu Macedonerne! dem deres Naboer Grækerne i lang Tid foragtede som Barbare, og udelukte fra deres Nationalsforsamlinger — har ikke Philippus Amyntas' Søn, og dennes Søn Alexander den store, begge uindfrankede Monarker, hervet dem til saadan Magt og Anseelse, at da Macedonerne tilforn havde været nødte til at erkiende sig som Vasaller, snart af Athenen, snart af Theben, snart af Sparta, saa opkastede Philippus sig til Voldgiftsmand i det frie Grækenland, ligesom Alexander gjorde sig til Eneherr over hele Asien. Foruden disse vare der store Konger blandt Alexanders Generaler som efter hans Død delede hans Rige; deriblandt Antigonus og hans Søn Demetrius, Lysimachus, Seleucus, Ptolemaeus 5); ikke at tale om Dionysius i Sicilien, som i 38 Aar med Enevalde regierede den mægtigste og lykkeligste Stat — saa:

4) Denne Monarkes Regiering har jeg beskrevet i et Program de Cyro Xenophonteo, effigie perfectissimi imperantis i Opusc. lat. No. XIV.

5) See Nepos de regibus Cap. 3.

ledes kaldet Cicero den syrakusanske under hans Regiering 6) — og mange andre. Men naar jeg her nævner Folkelyksalighed, saa bedømmer jeg den ikke efter nogle Philosophers spidsfindige Begreb, som henvise dem der tænke at leve et lykfsaligt Liv, til de vilde Huroner og Erkinaur's, man sætter den, efter Almuens populære Begreb, saavel i indvortes Sikkerhed, og rolig Nydelse af borgerlige Nødsigheder, samt Overflødighed af saadanne Ting, som deels Naturen nødig undværet, deels Bane har gjort til den anden Natur, — som og i udvortes Anseelse og Ære.

Paa den anden Side har man i de frie Stater ikke altid seet den offentlige Velfærd holde lige Skridt med Frihed; snarere jo slappere denne har været, desto nærmere har Staten været sin Undergang. At jeg ikke skal tale om disse af Vildhed frie Folk, som efter Seneca's Udtryk 7) hverken kunne adlyde eller regiere: selv for den atheniensiske Stat var kaad Frihed ofte skadeligere, end overspændt Herredømme. Pisistratus, som Solon pleiede at kalde den bedste af alle Despoter, styrede Staten med stor Lemsældighed: selv lærd og veltalende 8) elskede han Videnskaber, og for baade at sørge for Borgernes Nødsighed og at afhjælpe Mangel, formaaede han dem til at lægge sig efter Agerdyrkning og Landbrug 9).

6) De natura deorum III, 33.]

7) De ira II, 15.

8) See Cicero de oratore III, 33.

9) Themistokles som yndede en anden Regieringsform, befordrede ikke Agerdyrkning, men Søvaesen og Handel, i Tanke at Agerdyrkere og Landmænd vare mere fornøiede med de Stores Magt eller med

Ligesaa rolig og lykkelig var Staten under hans Sønner Hipparkus og Hippas, og mange af hans Elegt efter hinanden. Vel havde den atheniensiske Stat ogsaa under Frihedens eller Demokratiets Fornøyle meget glimrende Intervaller. Men selv med den største Frihed sønderledes Athenen uophørligen af de Mægtiges Stridigheder og Partier; og Demagogerne, der vilde ansees for Frihedens ivrigste Beskyttere, vare ikke mindre begjærlige efter Herredomme, end deres Modstandere, som de søgte at brandemærke med det forhadte Navn af Tyranner. For at hevne sig paa disse, og at bestyrke deres eget Tyranni, hvilket de paatrangte den taabelige Pøbel under Navn af Frihed 10), gjorde de Alt, og holdte det for lovligt at overtræde menneskelige og guddommelige Love ved at styrte de af Staten fortienteste Mænd. Pisistratus kunde have styrket Solon, som høftigst modsatte sig hans Anslag og Foretagender, men han vilde heller vinde ham ved Godhed og Artighed; og de saa kaldte 30 Tyranner lagde ikke Haand paa Socrates. Men saasnart blev ikke Friheden giengivet Folket, det er, saasnart fik ikke de Store af det modsatte Parti Magt til at rase imod deres Fiender i Folkets Navn, sørend

Aristokratiet, men at Havets Herrer nyde Demokratiets mere. See Plutark's Vitæ parallelæ Tom. I. pag. 268 Dryans Udgave.

- 10) "Aldrig, siger Tacitus Historiebøgenes "IV. 73, har nogen attraaet at giøre "andre til Trælle og sig til Herre, at "han jo betiente sig af Friheds og andre "smukt klingende Navne".

Socrates den Vise, Aristides den Retfærdige, Photion den Fromme, og mange andre af de største Mænd bleve dels henrettede, dels ved Ostracismus 11) tvungne til at gaae i Landflygtighed; og intet var de ypperlige Mænd mere imod, end enhvers Dyd. Plutark fortæller derfor, at Demon Pericles's Læter, af ingen anden Aarsag blev forvist Landet, end fordi han syntes at have mere Forstand end andre 12). — Naar! skal Frihed tilkiøbes ved disse og deslige Laster,

- 11) Ostracismus. En Lov Athenienserne havde indført, som det sidste Forsvar for Friheden imod Frygt for Tyranniet, da man kunde faae de anseeligste Mænd uden Lov og Dom til at gaae i Landflygtighed, naar de havde gjort sig mistænkte for at bruge deres Magt til den demokratiske Constitutions Undertrykkelse, eller man allene frygtede for at de kunde bruge den dertil. Ved saadan Leilighed forsamledes Folket i sine 10 Tribus, og hver Tribus voterede for sig. Denne Votering skede ved Musselkaller, eller om det var Skaar af brændt Leer i Form af Musselkaller, hvorpaa man skrev dens Navn som man vilde have forvist. Af disse Skaller eller Skaar (ostraches) har Ostracismus sit Navn. Den som ved saadan Dom skulde forlade sit Fædreland, maatte have de 6 Tribus imod sig; og denne Maade at forvises paa, var ikke befriende; den Forviste beholdt sit Gods, og kunde om 10 Aar komme tilbage igien.

- 12) Tom. II. pag. 482.

saar tager jeg ikke i Betænkning at raabe: den er det ikke værd, og at glæde mig over vor retmæssige og selvbandne Kongemagt.

Saaledes som jeg har kaldet den athenienske Republik, saadant er Billedet af alle fri Stater i den gamle Verden. Dog selv vor Tids Regjeringer, som have nogen Lighed med de gamle Frihedssystemer, see ikke anderledes ud, skøndt de fleste af dem have blandet to fordom uselskabelige Ting, Zerreddømme og Frihed, og synes hverken at kunne taale fuld Trældom eller fuld Frihed, som Galba siger om sin Tids Romere, da han kaarede Niso til sin Tronfølger 13). Det bør da anses for afgjort, at Regjeringsformens Værdi i enhver Stat berøer alene paa de Regjerendes Dyd og Dueltighed.

Men — hører jeg Monarkiets Fjender sige, for at gjøre Kongeregimentet forhadet — at Regjering er dog for Folkets Skyld, hvilket i et Monarki agtes lidet eller intet, hvort, om man endog vil antage, at ikke alt sker ved Regentens Magtsprog, men efter de fornemste Personers og vigtigste Embedsmænds Mening, sker det dog uden at adspørge Folket eller den gemene Mand, hvis Velfærd det dog alligevel mest gjælder.

I denne Bebreidelse udlægger jeg det som en Ros for Kongeregjeringen, at den ikke behøver at overdrage Omsorgen for den offentlige Velfærd til denne efter Nyt higende og for Nyt frygtende Almue, som Tacitus kalder den 14).

13) See Tacitus Historiebøger I. 16.

14) Aarbøgerne XV. 46, 1. Novarum rerum cupidus pavidusque (populus). Samme Tanke, men med flere Ord, ud-

Men vil man dermed sige, at Popularitet ikke kan bestaae med Kongeregjeringens Aand og Væsen, er jeg aldeles af anden Mening, Thi just i de, mere eller mindre, fri Stater, hvor dog Majestæten eller Høiheden, i det mindste en Deel deraf, er hos Folket, saa at det der gjøres for at smigre Folket, kan anses for en Tribut der skyldes Majestæten — just der er Popularitet som oftest forhadet, fordi Erfaring har viist, at de som i Republikker higede efter Enemagt, sagte at bane sig Veien dertil ved Smiger for Folket. Naar derfor nogen i den romerske Republik udmærkede sig ved Gavnildhed imod Almuen, han maatte være Øvrighedsperson eller Privatmand, aflode Aristokraterne *) ikke at bagtale og sværte ham

trykker Meisner i hans Alcibiades II. p. 267: "Das Volk, dieser unbändige Klumpen, den ein jeder Windstoß umdrehet, tobender als eine stürmische See, grausamer als ein Phalaris, immer begierig nach Neuerungen, undankbar und unersätlich, stets bedacht auf die Erniedrigung seiner selbst erhöhten Götzen, ißt trohig wie ein Tiger, ißt furchtsamer als ein Weib".

*) Jeg tager Ordet Aristokrater i den ædle Betydning, det havde i de græske Stater, ligesom Ordet optimates i den romerske, da det betegnede de sande Fædrelandets Venner, eller som Cicero forklarer Ordet, qui optime de republica sentiunt, de som ere bedst findende imod Fædrelandet, hvilke man ikke troede, kunde findes i Nøvelens Klasse. Derfor saae man og den romerske Fristat forfalde til Despotismus, saasnart nogen af de Store, der ikke kunde taale Lige-mænd, hængte sig, for at kasse sig en ulovlig

som den offentlige Røgligheds Forstyrer. Saaledes stede det med Consulen Spurius Cassius, der først bragte de offentlige 15) Jorders Deling i Forslag; ja man forfulgte endog saadanne til Døde, som det stede med Spurius Maelius, en overmaade rig romersk Ridder, der i en svær Hungersnød uddelede Korn til Almuen 16); og saa havde den Bykke som den valeriske Familie, at den kunde bære Navn af Folkeven (poplicola), ustraffet.

Men ikke allene Godgjorenhed og Gavnildhed er mistænkt i de fri Stater; ogsaa Artighed, Forekommenhed, Mildhed, Medlidenhed, Bønlighed og andre borgerlige Dyder som pleie at være Folket klare, fryes af de Mænd som have nogen Deel i Statens Bestyrelse, i den Grad, at naar nogen engang ved disse Dyder erholder Folkets Yndest, er han selv bange for, at han har

Magt, til den nedrigste Pøbel, hvilken siden, naar den havde lært at kende sine Nævers Kraft, gjorde sig til sine Herrer's Herre.

15) See Livius II. 41. Offentlige Jorder kaldtes de som i Krig med Nabofolkene vare erobrede og erklærede for at tilhøre den romerske Stat. Disse vare den meste Tid tagne i Besiddelse af nogle magtige Familier, der ansaae dem som deres Eieendom, og troede ved en langvarig Besiddelse at have faaet Hævd paa dem; men naar de siden bleve reklamerede af en og anden Almues Tribun i Folkets Navn, gave de ofte Anledning til store Uroligheder i Staten.

16) See Livius IV. 13 følg.

begaaet en Forseelse 17). Derfor havde de romerske Stormænd saa meget at sætte ud paa Julius Caesar's Mildhed, hvorved han gjorde sig saa yndet hos Folket baade paa Landet og i Riibstaderne, og udlagde den som listig og suld af Hensigter 18).

Med det lovbundne Monarki derimod forholder det sig anderledes. Da Monarken indbefatter alle Klasser og Stænder under een Lov, saa behøver han ikke at aflæde Humanitet, fordi han har isørt sig uindstrænket Magt, og ligesom han ikke trænger til at skaffe sig Erbdighed ved Frygt, saa vil han heller ikke ved Nedrigbed tilkøbe sig Borgernes Yndest: han veed — lig Trajan — at forbinde Mildhed med Alvor, Jevnbed med Værdighed, Majestæt med Menneskelighed 19).

Men da vor Alder har seet et Mønster paa Popularitet hos en Konge, hvis Lige ikke har været til siden den af Xenophon — skøndt ikke med Historiefriverens troværdige Pensel — beskrevne Cyrus 20); saa vil jeg opsamle nogle

17) See Cicero pro Sextio Cap. 49 it. Riibenhavns Universitets-Journal for dette Aar, 2det Hæfte S. 64 b, hvor det her tilsigtede Sted er oversat.

18) See Cicero ad Atticum VIII. 16. hujus (Caesaris) *insidiosa* clementia delectantur.

19) Jeg har laant dette Sted af Plinius's Lovtale over Trajan IV. 5, 6.

20) I Xenophons Cyropædi, hvoraf jeg i Aaret 1766 har udgivet en dansk Oversættelse, ligesom jeg end videre har com-

faa 21) Spor af den nys afdøde preussiske Konges ærefulde Levnet, for at vise, ved hvilke Dyder Frederik den Store har fortjent at anses som den, der har lært Kongerne Afgtelse for Publikum 22).

Hans første og fornemste Omsorg var henvendt paa Almuen eller Folket *). Saa meget han holdt for, at Regjeringens Stætte og Værdighed krævede, at Værdighedspersonerne maatte haandthaves i den dem skyldige Afgtelse, og Adelsens Rettigheder holdes uforfrænkede; saa vaagede han dog med menneskelærlig Omhu for at beskytte den svage og for Fornærmelser mest udsatte Almue imod de Mægtiges Undertrykkelse. Og

menteret over denne store Konge som Billedet paa en fuldkommen Regent, i et latinisk Indbydelsesbrev som staaer i mine latiniske opuscula No. XIV.

21) Den som vil have flere, henviser jeg til Tyge Krothos Bog om Preussens Kong Frederik, som er fuld saavel af de klogeste Advarsler, som af de herligste Udsigter i Henseende til vort Fædreland.

22) "Hvem har lært Kongerne Afgtelse for Publikum, og at kiende deres Pligter, naat det ikke var ham (Frederik den Store)", siger Schloffer i Stats-Anzeigen X, 38, 25.

*) Det Ord Folk bruges paa forskiellig Maade. Nu tages det i saa vittig Bemærkelse, at det indbefatter den hele Mængde af de Lydende eller alle Stænder i Staten. Nu indfræktes det til Undersaatter af den ringere Stand, med Udelukkelse af de høiere Embedsmænd og Pladsmænd. I den sidste Bemærkelse bruger man dog heller Almue.

naar en Tvist opkom, imellem en Mægtig og en Konge, og han endelig (som Menneske), maatte gaae for vidt paa en af Siderne, vilde han dog heller forsee sig ved Partiskhed imod den Mægtige, end at han skulde synes at være sunket i en Almuemands Sag 23). Han tænkte heri som Trajan: at en fyrste forgiæves tager sig af de Store, naar han glemmer Almuen: at denne er Kroppen som bærer Hovedet, hvilket ved sin egen Vægt ikke kan holde sig i Veiret 24). Dog behøvede han ikke for at gior sig yndet hos Almuen, at neblade sig til disse ringe og ydmygende Konstgreb, hvorved Tyranner ofte logre for den nedrigste Pøbel, naar de have gjort sig forhadte hos retfærdige Borgere 25). Han vidste, at Majestæten i en uindfrænknet Regjering hviler i Fyrstens Person; denne søgte han derfor at omgierde med Værfrygt, hvilket han erholdt ved vise og kiække Foretagender i Fred og Krig, ved at forsvare sine Lande med Krigsmagt, pryde dem med Gæder, forbedre dem ved Love, og ved al anden fyrstelig Omhu og Naarvaagenhed.

Skatkammeret som er samlet af Undersaatternes, med megen Møie og ofte med Fornægtelse af egne Fornødenheder, erhvervede Penge, og som æmene Regenter ansee som et Medskab for egen Yppighed og Bellevnet, vilde han ikke, maatte

23) See hvad Schloffer paa anførte Sted beretter om den berygtede mølser-arnoldiske Sag.

24) See Plin. Paneg. XXVI, 6.

25) See hvad Tacitus fortæller om Vitellius Hist. II, 91.

ansees som hans, men som Statens Eiendom 26); hvoraf han, efter de sædvanlige Udgifters Fradrag, kunde understøtte al Slags Industri, paa Landet og i Kjøbstæderne, kunde lette deres Nød, som havde lidt ved Krig, Overfømmelser, Uaar, eller anden Nød, eller endelig komme de Fattige og Trængende til Hielp. Og denne Gæmildhed regnede han sig saa lidet til Fortieneste, at han endog frabad sig Taksigelse, sigende: at han var kommen i Verden for at gjøre vel 27).

Men af ingen Ting kan man bedre domme, hvor meget han agtede Folket, og hvor stor Pris han satte paa den offentlige Dom om sig og sine Handlinger, end at han paa alle Maader beforsvarede Frihed til at tænke hvad man vil og tale som man tænker; hvorhos han dog vidste at styre og lede denne Frihed saaledes, at den ikke forfaldt og vanslagtede til Licents, som Daarer kalde Frihed. Thi denne Tanke og Talefrihed, ligesom den i velordnede og efter faste Grundregler organiserede Stater, er den skarpeste Spore for

Ronger og deres Ministre til at gjøre sig velfortiente af Staten, saa bliver den, naar den uddarter til Tilladelse at drille de anseeligste Personer og skaffe sig et Navn ved fornemme Fiendskaber, et Tønder i de svage og vaklende Regjeringer til Partiaand og Factioner og Splidagtigheder. Men hin store Konge besyttede denne Frihed saaledes, at baade hans Persons Høihed, og Lovenes Myndighed og Foresattes Anseelse og god Ordens Vedligeholdelse blev usforkranket. Derfor have vi seet fra den preussiske Regjerings Sæde Lancker lagte paa disse hele Verden ødelæggende, og Menneskeheden lige fiendtlige Uhyrer, Præstevælde og Adelsvælde (Hierarki og Oligarki); vi have seet herfra udgaae over hele Europa denne ædle Lyst til Frihed og Afstye for Trældom, hvoraf statskloge Mænd spaae velordnede Stater Regjeringens stedse tiltagende Hæder og den offentlige Sikkerheds Silvert; ligesom de svage og asmagtige en Hovedomvæltning i alt.

Dog hvad behøver jeg at være vidtløftig? Det Billedet paa en Konge som er Folkeven, jeg har givet et Skyggerids af i Frederik den Store, have Danmarks uindfrankede Monarker for længe siden udtrykt; og det som er det beynhderligste, jo længere fra Enevoldsregjeringens Begyndelse, des mere have vore Konger søsnet Herredømmets Daand, og krævet Lydighed af Borgerne i Stedet for Trældom, da ellers grandseles Magt, jo langvarigere den er, desto mere pleier at tiltage i Bold og Haardhed.

Jeg vil alene tale om Bogtrykkerpressens Frihed. Denne nyde vi for nærværende Tid i den Grad, at da for 30 Aar siden stikkelige Folk fortrøde paa at see egne eller Venners Navne i de offentlige Tidender, naar de reisste nogensteds hen,

26) De Ord ere bekiendte nok, hvormed han tiltaler sin Tronsfølger i et Testament som udgives for hans: "Skatten er ikke min, den tilhører Staten, og som saadan bør De stedse betragte den".

27) Da der fra en vis Bye vare komne Afsendte for at takke Kongen for den rigelige Hielp han havde tilstaaet dem, lod Kongen de Afstikkede fra sig med disse Ord: Jeg er jo i Verden for at gjøre Godt: Ich bin ja da um Gutes zu thun. Dette fortæller Mangelsdorf, Professor i Königsberg, i en Rigtale som er indført i preussische Nationalblätter II Styk.

eller bivaaned en eller anden Høstibeligbed, saa have vi nu naaet den Friheds Epidse, som Timoleon roser sig af, at han havde bestræbt sig for at bringe Syrakusanerne til, den nemlig at det maatte være enhver tilladt at sige om enhver ustraffet hvad han vilde 28). Vel udlægge nogle, som have følet Smerten af Klaffernes besse Tand, dette som en overdreven Frihed; ogsaa andre, som den hidindtil havde faaet, ere dog bekymrede for lige Skiebne. Men de som holdes for at see dybere i Tingene, glæde sig som over det yppige Ukud der forraader en sed Jord; allerhelst da de af andre Nationers Historie vide, at jo strammere Tvingen har været, desto kaadere og tøllelosere pleier Friheden at ytre sig, naar Baandene løsnes; og at det er unge uforsigtige

og i Verden uerfarne Menneker, eller som, selv i slette Omstændigheder, misunde andre som ere bedre, hvilke de vente sig ved en Revolution — som helst løbe efter den nye Frihed, da de Kløge længe ikke troe deres Lykke, og holde sig rolige, indtil den første Hebe har affydet *).

Kjøbenhavn's Universitet i det mindste finder sig taalig i disse Mennekers Ondskab, og vil heller fornærmes, naar Frihed ikke kan havees paa andre Vilkaar, end nyde en ved Frygt afvungen, eller i Tidernes Sædelighed og Beskedenhed grundet Agtelse, som deres Forsædre, hvilke de ellers ikke agte at vige, enten i brugbar og grundig Lærdom, eller i Iver for at giøre sig forfænte af deres studerende Medborgere og s. v.

28) See Nepos in Timol. mod Slutningen.

*) Som en Commentar over hvad jeg her for 12 Aar siden har sagt saavel om Trykkefrihedens Velgierning, som om dens Misbrug, tør jeg ansee Intimationen i den under 27 September d. A. udgangne allern. Forordning som nærmere forklarer og bestemmer Trykkefrihedens Grændser, og holder det derfor ikke upassende her at anføre dens Ord. "Ligesom det i Almindelighed er Vort Ønske og Vort Willie at enhver af Vore kiære og troe Underfaatter skal nyde al den Frihed, som kan bestaae med Orden i Staten; saa ynde Vi og især Trykkefriheden, fordi Vi ansee denne som det virksomste Middel, til at udbrede Dplysning og almeennyttige Kundskaber iblandt alle Borger-Klasser. Med Hensyn til at fremme en for Menneskeheden saa velgjørende Sag, have Vi, kort efter Vore Regjerings Tiltraedelse ophævet Censuren, og derved aabnet Veie for enhver oplyst og retskaffen Mand, til at kunne meddeele offentligen Resultaterne af sine Granskinger, og ubehindret ytre sine Tanker og Meninger om hvad der kunde bidrage til det almindelige Bedste. Men ved ubegrændset Frihed, maatte Pressen blive allehaande uadlædende Sagens Værktøi, til skadelige Følger for den offentlige Rolighed og den private Sikkerhed. Trykkefriheden maa altsaa, ved Lovens Forskrift ledes til Almeenvel som er dens Mærke, og den maa, som en Deel af den offentlige Undervisning være Regjeringens Tilsyn undergivent. Det paaaligger os derfor, som Konge og Lovgiver, at sætte Skranter for dens Misbruge, saaledes at den ei skal udarte til tølleløs Frækbed, og blive et Middel for Ondskab, til at kunne ustraffet undergrave Statens Grundstøtter, og forstyrre den borgerlige Sikkerhed, der staaer i uadskillelig Forbindelse med sand Borgerfrihed".

Jeg kan ikke unblade at anføre som et Pendant til mit Program følgende skionne Ord af den bekjendte Ungdoms Ven Hr. von Rochau, som jeg adskillige Aar derefter fandt i neue deutsche Monatschrift von Geuz, Januar 1795, og til min egen Fornøjelse oversatte.

"Constitutionen, siger han, i politisk Forstand, synes mig egentlig at betyde følgende, naar man ikke spøger med Ord. Man vil ved dens Indretning, ved en Konstig Fordeeling af Magten, at denne ikke udarter i Despotie, men at Staten selv ved Magtens Egevægt bliver kraftfuld, uden at nedsynke til Borgerkrig og Anarchie. Men denne Egevægt at finde, det er de Vises Steen, Cirkelens Quadratur, og Univerfalmedicinen i Politiken.

Gode Svane! (see Danmarks Historie 1660) var det Fortvivlelse, var det Overbeviisning, at Constitutionen allene ingen lykkelig Regjering gjør, saalidet som det fineste Bydesækketoi (Beuteltuch) en Mølle, eller den prøveligerteste Catechismus en Christen, eller var det dyb Wiisdom, som inspirerede dig? Var det den sidste, og saae du maaskee forud dit Fædrenelands nuværende lykkelige Tilstand, saa er du den meest velgiørende af alle Revolutionister.

Erasmus sagde viseligen: *Reformare in ecclesia oportet, non ecclesiam.* Hvor altsaa noget endnu staaer, fordi det har staaet længe, der sætter Støtter til, Menneskevenner! Hjælper paa de vaklende Hiørnesteene, dog lader Bygningen sin gothiske Gavl; den har maaskee yndige Quistkammer. Men forandrer J i det Zeles Form,

saa kommer J imidlertid til at betale byr Huusleie, indtil alting igien er særdigt, sundt, beboeligt og møbleret.

IV.

Theologisk Embeds = Examen i October
Maaned 1799.

Den 21de.

Nicolaus Grønbech, født paa Borringsholm 1776
Laudab.

Joannes Sørensen, (see under 26de Apr. d. A.)
født i Aarhus Stift 1774. Haud
illaud.

Den 22de.

Matthias Heltberg, født i Overhalsen i Trond-
hiems Stift 1777. Laudab.

Christianus Thygesen, født i Byen Truett i Nar-
huus Stift 1775. Haud illaud.

Christianus Fridericus Hvidt, født i Byen Mofse
1776. Haud illaud.

Den 24de.

Christianus Quale, født i Christiansands Stift
1774. Laudab.

Christianus Finckenhoff Teitmann, født i Christian-
nia Stift 1775. Haud illaud.

Christophorus Natvig, født i Arendal i Christian-
sands Stift 1775. Haud illaud.

Den 25de.

Artid Brøchner, født i Randers i Aarhus Stift
1779. Laudab.

Den 28de.

Christianus Stevelinus Rosenkilde, født i Bibe
Præstegaard i Riber Stift 1775. Lau-
dabilis.

Christianus Daae, født i Linbaas Præstegaard i
Bergens Stift 1776. Haud illaud.

Petrus Henr. Rosenbahl, født i Landsbyen Heils
ved Hadersleben 1776. Non contemn.
Den 29de.

Petrus Nicolai filius (Nielsen) Hierfing, født i
Viborg Stift 1777. Haud illaud.

Carolus Fredericus Jansen, født i Kiøbenhavn
1777. Non contemn.

Otto Bach, født i Landsbyen Skjellerup i Thyen
1770. Haud illaud.
Den 31te.

Laurentius Angell, født i Trondhiem 1778.
Laudab.

Petrus Nicolaus Thorup, født i Niber Stift
1779. Laudab.

Petrus Stockemarch Sidelmann, født i Niber
Stift 1776. Non contemn.

Den 1ste November.

Albertus Ludovicus Gottlieb, født i Callundborg
1774. Laudab.

Petrus Harboe Hershberg, født i Bergens Stift
1775. Haud illaud.

Johannes Kruse Winding, født i Aarhus Stift
1773. Haud illaud.

Den 4de Novbr.

Canatus Schriver, født i Horsens 1768. Non
contemn.

Janus Nicolai filius (Nielsen) Smidt, født i
Aalborg Stift 1775. Non contemn.

Den 5te Novb.

Andreas Birch, født paa Vordingholm 1766.
Non contemn.

Laurentius Henricus Hiorth, født sammesteds
1775. Non contemn.

Nicolaus (Niels) Wachter, født i Aarhus Stift
1776. Non contemn.

Den 7de Nov.

Laurentius Augustinus Rottwitz, født i Bergens
Stift 1773. Non contemn.

Christiernus Lange Mørch, født i Viborg Stift
1775. Non contemn.

Jeannes Sidelmann, født i Niber Stift 1774.
Non contemn.

Den 8de Novbr.

Joannes Christianus Bræstrup, født i Horsens
1777. Non contemn.

Joannes Conradus Büchler, født i Kiøbenhavn
1768. Non contemn.

In fidem Protocolli

N. J. Brücker.

V.

Forsvar for Lovens Aand imod Lovens Bogstav.

(Oversat af Cicero pro Cæcina.)

Oversætterens Indledning.

At hænge sig ved Lovens Bogstav imod Lovens
Aand, er noget, som heller ikke i vor Retter-
gang er fremmet. Jeg vil ikke tale om Advoca-
terne, hvis Pligt det er, ligesom Krigernes, at
betjene sig af alle auctoriserede Vaaben til deres
Sags Forsvar. Men have vi ikke seet ulige Dom-
me, fældede ved forskjellige Domstole, blot fordi
den ene Dommer troede, han maatte følge Lovens
Bogstav, den anden, at han maatte tage Lovens
Aand og Lovgiverens Villie i Betragtning. Den
første-Bei er uden tvivl den, som koster mindst

Hovedbrud at følge. Men begge ere de underkastede Misbrug, og denne kan se de vrangeste Domme af sig.

Jeg kunde anføre flere Exempler paa saadanne vrangte Domme, som af de oplysteste Jurister ere erkjendte derfor, men jeg vil lade det blive ved een, som jeg ikke kan sige: paa hvad Tid, eller ved hvad Ret den er fældet, men hvis Hiemelsmand er mig en af vore berømte Lovkyndige, af hvis Mund jeg har hørt den.

Han fortalte da: at en Mand af Ansæelse, som havde en ond og skarnagtig Diener, der paa mange Maader havde fortrønet ham, var omsider bleven opbragt saaledes, at han gav ham et Drefsigen. Endskjandt nu Loven tillader en Husbond at revse sit Dyende, og enhver som kjendte Dieneren og vidste hans Opsørsel, var overbevist om, at denne Revselse var velfortient; saa dog, da Loven ikkun nævner Kix eller Von som de Redskaber en Husbond tør bruge til at revse sine Folk, og ikke Drefsigen, lagde Dieneren paa denne Grund Sag an imod sin Herre, og Dommen faldt: at, endskjandt Retten indsaar, at Dieneren heiligen havde fortient Revselse, saa dog, da Loven ikke nævner Drefsigen iblandt de Straffe, en Husbond tør bruge imod sin Diener, og altsaa heller ikke tillader den; saa kjendtes for Ret, at Herren var forfalden i den Mulct som Loven dicterer for Drefsigen.

Fortællingen om denne Dom, der forekom mig, som Laik, alt for bogstavelig, var jeg fuld af, da jeg traf paa et Sted hos Cicero i hans Tale for Caccina, hvor han forsvarede Lovens Mand mod Lovens Bogstav, og besluttede at oversætte det. Men førend jeg skriver dertil, bør jeg fortælle det

Factum eller den Klendsgjerning, som har ført Taleren paa dette Resonnement.

En vis M. Fulcinius fra Municipiet Tarquinien, som førte en ikke ubetydelig Verelshandel i Rom, solgte til sin Hustru Caccennia, som var fra samme Municipium, et Jordegods som laae ved denne Dye, og satte deri den Kapital, han havde faaet til Medgift med hende. Siden kjoebte han ogsaa nogle andre Jorder, som laae ved Siden af denne.

Derpaa dør Fulcinius, og indfatter sin Søn, som han havde med Caccennia, til Arving, men forordner, at Moderen skulde have Nyttebrugen (usum fructum) af alle hans Eiendomme tiligemed Sønnen.

Sønnen dør ogsaa kort derefter, og testamenterer en stor Deel af sin Formue til sin Moder, foruden andre Arvinger. Da Godserne nu skulde deles imellem Arvingerne, bleve de, for de sto bedre at iværksætte denne Deling, satte til Auction; og efter sine Venners Raad beslutter Caccennia at kjoibe sig et af Godserne.

Dertil betjener hun sig af en vis Ebutius, en Mand som levede af Commissioner, og som havde indsmigret sig saaledes hos hende, at hun intet kunde foretage sig uden hans Raad og Hielp. Han lader sig Godset tilkjoobe paa sit Navn, og betaler det med Caccennia's Penge, og lader sig give Bevis af Auctionsprotokollen, at han baade har kjoibt Godset og betalt det. Men enten er Caccennia saa trokkyldig, at hun intet Bevis fodrer af ham, at han har betalt Pengene i hendes Navn, da enhver vidste at han var en Prækker, som intet Gode kunde kjoibe, og det tillige var bekiendt nok, at han var hendes Commissionær; eller Ebutius havde practiseret dette Bevis fra hende.

Godset havde Caccinia i rolig Besiddelse paa fjerde Aar, og gifter sig imidlertid med Aul. Caccina; men lægger sig kort derefter til at døe, og testamenterer næsten sin hele Formue til sin Mand Caccina, paa noget lidet nær til en Fritgiver af hendes første Mand, og en Klat *), som hun betænker sin gamle Commissionær Ebutius med.

Denne tænker strax paa at forsøge sin Klat-
 arv paa Hovedarvingens Regning, og at nøde Caccina af Frygt for en Proces til at overlade sig noget af sin Arvedeel. Han kommer derfor strax frem med sin Paastand paa det Guds jeg har berettiget, han havde kjøbt til Caccinia for Caccinia's Penge, og som han uden Paatale havde besiddet i fire Aar, og paaستااer at havde kjøbt det til sig selv for sine egne Penge, hvilket han beviser af Auctionsprotokollen. Dette nødte da Caccina, for at hienle sig sin Eiendom paa lovlig Maade, at begiære en Kiendelse (interdictum) af Prator, hvis Formular i dette Slags Processer var vi, moribus, det vil sige: at dersom Eiendommen ikke hørte ham til, saa forlangede han at sættes ud fra den ved Lovens Evang og Retens Dom. Saadan en Kiendelse krævede denne Formalitet: at begge stridende Partier gjorde Aftale om et Aæftesmøde paa den omtvistede Jord, hvor de kom sammen og forebragte paa begge Sider mundtlig deres Grunde; hvorpaa Tvisten, tænker jeg, blev afgjort ved den sædvanlige Domstool efter Lov og Ret (jure & legibus). Den som ved saadan Lovens Evang blev nødt at overlade en Eiendomsjord til en Anden, sagdes vi, moribus de fundo dejectus.

Da Caccina og Ebutius vare bleven enige om Dagen til saadant et Møde, begiver Caccina sig derhen med nogle Venner, men faaer under Veis at høre, at Ebutius har samlet mange Folk, Frie og Tralle, og bevæbnet dem, for med Vold at udelukke ham fra sin Eiendom. Deri bestyrkes han af Ebutius selv, som kommer ham i Møde, da han er nær ved Jorden, og forkynder ham, at han havde beløvet sig paa bevæbnede Folk, og at han ikke vilde komme vel derfra, dersom han gik nærmere. Imidlertid vove dog Caccina og hans Venner at gaae lige til Grandsen af den omtvistede Jord, som var besat med en Buegang af Olie træer. Men da han er i Færd med at gaae over Skæftet, ser han Ebutius, som var her tilstede med sin hele Magt, kalde en Træl ved Navn Antiochus til sig, og befale ham med lydelig Røst, at han skulde slaae den for Panden, som vovede at sætte Foden inden for denne Olie-alee. Skrækket saavel ved denne Trubsel han hørte, som ved den Mængde bevæbnede Folk han saa, tager Caccina Flugten, og begiver sig paa nye til vedkommende Prator, hvor han erhverver sig et nyt Interdict af et alvorligere Indhold, nemlig; de vi armatis hominibus; om Vold eller Tvang ved bevæbnede Folk, i Følge hvilket han blev berettiget til at anlægge en Volds-sag imod Ebutius. Denne Kiendelses Indhold led i det juridiske Konsporg saaledes: unde tu, aut familia, aut procurator tuus, hominibus coactis armatisque deiecasti, eo restitues, paa dansk: den Eiendom, du har kastet mig ud fra, du selv, eller dit Tyende, eller din Mandatarium, ved sammenkaldte eller bevæbnede Folk, skal du sætte mig ind i igjen.

*) Ebutio sextulam adspergit, siger Cicero.

Da *Publius* selv havde erklæret, at han havde betient sig af sammenkaldte og beværnede Folk, saa var der for hans *Advocat* *Caj. Piso* intet at giere, uden at tage sin Tilflugt til Ordbeleverier. Denne tilfod, at dersom *Caccina* var bleven udkastet, da han opholdt sig paa sin Jord og var der, saa burde hans *Principal* give ham Reparation i Kraft af *Interdictet*: men dersom han ikke havde været der, saa kunde han ikke siges at være udkastet fra et Sted, hvor han ikke var. *Cicero* viser, at dette Forsvar beroer blot paa Ordso-phisterie, og hans hele Tale til Forsvar for *Caccina* gaaer ud paa at vise, hvor vidt Ord kan komme i Betragtning til at svække en Lovs eller et *Interdictes* Mening. Jeg vil deraf oversætte følgende Steder fra *Kap. 18.*

”Naar en Forandrings *Billie* og *Hensigt* og *Mening* indsees, bør man da ikke holde det for den største *Uforfammenhed*, eller for en mageløs *Taabelighed*, at lade sig forvilde af Ordene; at ikke alene forlade, men ogsaa give til *Pris* Sagen selv og den almindelige *Nytte*? Er der nogen *Tvivl* paa, at der hverken er saadan *Overflodighed* af Ord — jeg vil ikke sige i vort *Sprog*, som holdes for *fattigt* 1), men i ethvert *Sprog* — at alle *Gienstande* navnes med deres *faste* og *egentlige* Ord? eller behøves engang Ord, naar den *Ting* indsees, for hvis *Skyld* Ordene ere sagte? *Hvad* Lov, *hvad* *Naadslutning*, *hvad* *Øvrigheds* *Edikt*, *hvad* *Forbund* eller *Forening*, og — for at komme til *private* *Sager* — *hvad* *Testament*,

1) Næmlig af *Mængden*; thi *Cicero* holdt ikke sit *Moderemaal* for *fattigt*, men for *rigere* end det *græske*, see de *finibus* 1-3.

hvad *Domme* eller *Forsligtelser*, eller *hvad* *Contracter* kan ikke svækkes eller *kuldkastes*, naar vi vilde lade Ord afgjøre *Sagen* og tilfidsætte deres *Hensigt* og *Mand* og *Billie*, som have skrevet? *Bed* Gud! den *fortrolige* *Tale* og *Hverdagsproget* vil ikke hænge sammen, naar vi vil søge at fange hinanden ved Ord, ja der vil intet *Husregiment* have *Sted*, naar vi vil tilstaae vore *Trælle*, at de maae adlyde os efter Ordene, og ikke efter Ordenes *Mening*”.

”Skulde jeg have nødig at anføre *Exempler* paa alle disse *Ting*? falder der ikke hver af *Eder* *Exempler* ind, *En* af *Eet*, en *Anden* af et andet *Slags*, som bevise, at *Retten* ikke hænger af Ord, men at Ord bør være *underkastede* *Menneskers* *Tanker* og *Billie*. *Smukt* og *udfærligt* har den meget *veltalende* *Mand* *L. Crassus*, kort førend jeg kom i *Skrankerne*, forsvaret denne *Mening* for en *Centumviratet* imod den meget *kloge* *M. Mutius* 2), og overbeviste lettelig alle, at *Manius* *Curius*, som var indsat til *Arving*, ifald den *Søn* døde som efter *Faderens* *Død* fødtes, burde være *Arving*. Da nu denne *Søn* ei alene ikke døde, men ikke engang blev *født* 3): var der da

2) Med *Tilnavn* *Scævola*, en meget stor *Jurist*, og tillige meget *veltalende* *Mand*, *Cicero* kalder ham den *Bestalende* af de *Lovfærdige* og *Lovfærdigste* af de *Bestalende*.

3) Denne *Sag*, som i *Rom* gjorde stor *Opfigt*, især for den store *Anseelse*, hvori begge *Sagførere* vare som *Talere*, og for den *vittige* *Maade*, *Mutius* forsvarede sin *Paastand* paa, nævner *Cicero* paa ad-

ved Ordene sørget nok for dette? ingenlunde. Hvad blev altsaa taget i Betragtning? Willien; og naar denne kunde forstaaes uden Ord, saa betiente vi os overalt ikke af Ord; men da dette ikke kan skee, saa ere Ord opfyldne, ikke for at være Williens Mening imod, men for at tilkiendegive denne".

"Loven bestemmer to Aar til Hævd paa et Jordsmon. Men samme Ret bruge vi i Henseende til Bygninger, hvilke ikke nævnes i Loven. — Naar Veien ikke er inddæmmet, befaler Loven at drive Dvæget hvor man vil. Af disse Ord kan udledes, at naar Veien ikke er inddæmmet i Bruttii 4), har man Lov at drive Dvæget, om man vil, giennem Marcus Scavrus's Tusculum 5).

flillige Steder i sine Skrifter, fornemmelig de Orat. I. 39.

4) Bruttii var et Landskab i Magna Græcia, langt fra Tusculum.

5) Et Gods ved Byen Tusculum, som hørte Marcus Scavrus til. Nemlig naar man her vilde hænge ved Lovens Ord, saa havde den ikke bestemt, hvor Veien skulde være inddæmmet, naar jeg maatte drive mit Dvæg igiennem en Mand's Jord; altsaa naar jeg bevisste, at der var en uinddæmmet Bei i Bruttii, langt fra Tusculum, en Bye i Latium; saa kunde ingen formene mig at drive mit Dvæg igiennem Scavrus's Jord ved Tusculum. Men enhver saae let, at Meningen af Loven var, at naar Veien ikke var inddæmmet der, hvor jeg burde drive mit Dvæg igiennem, kunde jeg drive det hvor jeg vilde.

Der gives en Stevningsformular imod en Contrapart, som møder med mig for Retten: efter som jeg seer dig i Retten 6). Denne Stevning havde hiin blinde Appius 7) ikke kunnet betiene sig af, dersom Folk holte sig saa nøie til Ordene, at de ikke tænkte paa Tingen, for hvis Skyld Ordene ere til. — Dersom Pupillen Cornelius var nævnet som Arving i et Testament, og han allerede havde de 20 Aar paa Dagen, saa maatte han efter eders Fortolkning miste Arven 8).

Det var nemlig ofte en Servitut for en Grundeier, at han maatte holde visse Veie i Stand til hans Naboers Tjeneste, hvor de kunde fiere paa, drive deres Dvæg, o. s. v. Men Loven kunde jo ikke forstaaes om Andre, end dem som skyldte saadan Servitut, og ikke om en uvedkommende Mand som Marcus Scavrus, eller et uvedkommendes Gods som hans Gaard ved Tusculum.

6) Den hele Formular lød: quoniam te in jure conspicio, postulo anne fuas auctor, d. e. siden jeg seer dig i Retten, saa spørger jeg dig om du er den jeg har med at giøre, eller som jeg skal kræve min Ret hos. Ventelig brugtes denne Formular mest i Naestedsager.

7) Den berømte Censor Appius Claudius med Tilnavn Cæcus, eller den Blinde, som anlagde den Appiske Bei.

8) Fordi en Pupil ikke længer er Pupil efter Loven, naar han har fyldt sit 14 Aar, end lige naar han har 20 paa Dagen. Nemlig Skiftenen vilde bestaae deri, at

Mig vinde mangfoldige Exempler i Tanker, Eder, er jeg vis paa, flere; men at vi ikke skal tage alt for mange Ting med, og Talen ikke svæve for langt ud fra sit Forsæt; saa lad os betragte dette Interdict selv, hvorom tales: I vil da sionne, at just, dersom vi sætte Retten i Ord, ville vi tabe al Nyttens af dette Interdict, fordi vi ville være snedige og trædske”.

”Zoorfra du eller dine FOLK, eller din Mandatarius. — Dersom din Foged alene havde kasted mig ud, saa havde, tænker jeg, ikke dine Folk, men nogen af dine Folk kasted mig ud: alt-saa vilde du med Sandhed kunde sige, at du ikke havde handlet imod Interdictet — det forstaaer sig. Thi hvad er lettere, end at faae dem som forstaae Latin til at bisalde, at Navnet Folk 9) ikke kan gielde om en eneste Træl. Men om du nu ingen Træl har, uden den der har kasted mig ud, saa vil du skrige, kan jeg tænke: dersom jeg har Folk, saa tilstaaer jeg, at du er kasted ud af mine Folk; og der er ingen Tvivl, at naar vi ved et Ord og ikke ved Tingen ledes til at domme, vi jo ved Folk forstaae flere Trælle, fordi eet Menneſte er ikke Folk. Ordet i det mindste kræver ikke alene, men paanøder denne Mening. Men paa den anden Side maa Rettens Analogi, og Interdictets Aand og Pratorernes Villie, og kyndige Folks Tanke og Paaſtand, forkaste dette Forsvar og agte det for Intet”.

”Hvad da? tale disse Menneſker ikke Latin? — Jo vist tale de saa meget som er tilstrækkelig

for at indſee deres Villie; efterdi deres Mening har været, at, enten du har kasted mig ud, eller nogen af dine, det være sig Trælle eller Benner, adskille de ikke Trællene efter Tallet, men kalde dem med det eneste Navn af Folk. Nu! hvem der hører til de fri Folk, maa kaldes med Navn af Mandatarius 10), ikke at alle ere, eller kaldes Mandatarier som forrette noget for os, men heri vilde de ikke at Ordene skulde saa noie drøftes, naar man kiendte Interdictets Mening. Thi Billigheden er den samme i een Træl som i flere: Rettens Analogi den samme, enten den har kasted mig ud som lovligen kaldes Mandatarius i alle Ting for den der ikke er i Italien eller er borte i et offentlig Erinde, næsten et Slags Herre, ved det at en Andens Ret er ham overdraget: eller din Leilending 11) eller Nabo, eller Klient, eller Frigiven, eller enhver som har udført denne Bold og Udkastelse efter din Begjæring, eller i dit Navn. Selgeligen, dersom Billigheden kommer i samme Betragtning til at sætte den tilbage i sin Eiendoms, som med Bold er kasted ud derfra, saa, naar man indſeer denne, gjør det intet til Sagen, hvad Ordene og Glofernes Betydning er. Du skal ligesaavel sætte mig i Besiddelse, om din Frigivne (der ingen Ting har at besørge for dig), har kasted mig ud, som om din Mandatarius har gjort det: ikke fordi alle ere Mandatarier som forrette noget for os, men fordi det er en uvedkommende Undersøgelse i denne Sag. Du skal lige saavel sætte mig ind igjen, om en eneste Træl, som om dit hele Tyende har kasted mig ud: ikke som om en eneste Træl var det samme som et helt

Han var kaldet Puppl i Testamentet, men havde for længeſiden ophørt at være Puppl, da han skulde tiltræde Arven.

9) Næmsig i Flevertallet.

10) I Orig. procurator.

11) I Orig. colonus.

Lyende, men fordi det ikke spørges, i hvad Ord noget siges, men hvad Sagen er. Endog, om man gaaer længer bort fra Ordet, kun ikke et Haarsbred fra Billighed: om der ingen Træl har været af dine, men alle Fremmede og Leiesvende; saa vil dog selv disse indbesattes under Klasse og Navn af dine Folk”.

”Bliv fremdeles ved at forfølge dette samme Interdikt — med sammenbragte Folk. Lad ingen have bragt dem sammen, lad dem være kommen sammen af sig selv, ja lad dem ei alene ikke være sammenbragte, ikke engang være kommen sammen af sig selv, men være de samme som endog tilforn plejede at være paa Marken, ikke for at bruge Vold, men for at dyrke Jorden eller vogte Dvæget: saa vil du forsvare dig med, at det ikke var sammenbragte Folk; og efter Dogstaven vil jeg selv dømme, at du har Ret, men i Tingen skal du ikke kunne bestaae for nogen Dommer. Thi det er Mængdens, ikke blot en sammenkaldet Mængdes Vold, man har villet forebygge; men fordi Folk gemenlig pleie at sammenbringes, hvor der behøves en Mængde, derfor lyder Interdiktet paa sammenbragte Folk; hvilket, endskiødt det synes forskiølligt i Ord, dog i Tingen vil være et og det samme, og gielde lige det samme i alle Sager, hvori en og samme Billighedsgrund indsees”.

”Eller bevæbnede. Hvad skal vi sige? hvem kan vi med Sandhed kalde bevæbnede, naar vi vil tale Latin? Jeg tænker dem som ere belavede paa og forsynede med Skjold og Pile. Hvad da? Skal du kaster En ud af hans Eiendomsjord med Jordklimpe eller Steen eller Knipler, og du bliver befaleet, at give den som du har udjaget ved bevæbnede Folk, Reparation, vil du da sige, at

du ikke har handlet imod Interdiktet? Ja, naar Ord gielde, naar Sager veies ikke efter Grunde, men Lyd, saa har jeg intet imod at du siger det; du skal vist faae Ret i, at de ikke have været bevæbnede, der kastede Steene som de selv toge op af Jorden; at Grønsvære og Jordklimpe ikke ere Waaben; at de ikke have været bevæbnede som i Forbigaaende brækkede Grenene af et Træ; at Waaben, efter deres Betævnelse, ere nogle til at værges sig med, andre til at giøre Skade; og man vil give dig Ret i, at de som ikke have haft disse, have været waabenløse. — Ja! naar Dommen er om, hvad Waaben er, saa sig dette; men naar der dømmes om, hvad Ret og Billighed er, saa vogt dig for at søge Skjul i en saa kold og slau Krogtov; thi du vil ikke finde nogen Dommer, der vil forklare bevæbnet, som om en Soldats Waaben skulde besigtiges, men de vilde ansees at have været tilstrækkelig beredte, som findes at have været saaledes beredte, at de have kunnet giøre Vold paa Ens Liv eller Legeme”.

”Og, for desho bedre at skionne, hvortledes Ord ikke komme i nogen Betragtning: dersom du ene, eller hvem anden det var, ene, med Skjold, med Raarde havde anfallet mig, og jeg paa den Maade var kastet paa Døren, burde du da sige, at Interdiktet galdt bevæbnede Folk, men at her havde været et eneste bevæbnet Menneske. Jeg tænker ikke du vilde være saa usorkammet. Men betænk, om du ikke nu er langt mere usorkammet; thi i hint Tilfælde kunde du kalde alle Dødelige til Vidner, at Folk i din Sag glemte at tale Latin, fordi Waabenløse dømtes at være bevæbnede, fordi, da Interdiktet galdt om flere, Tingen var udført af en Eneste, et Menneske var dømt at være flere Mennesker. Men i Processer af dette

Slags komme Ord ikke for Domstolen, men den Ting, for hvis Skyld disse Ord ere henkastede i Interdiktet. Vold som angaaer Hoved og Liv, vilde de skulde ikke bruges, og det uden nogen Undertagelse. Volden skeer gemenlig ved sammenbragte og bevæbnede Folk; men om den end var skeet med andet Overlag, kun med samme Fare, vilde de at Retten skulde være den samme. Thi Fornærmelsen er ikke større af dit Lynde end af din Forpagter, af dine Trælle end af Fremmede og Leiede, af din Mandatarius end af din Nabo eller Frigivne, af sammenbragte Mennesker end af Frivillige eller Husvenner, af Bevæbnede end af Vaabenløse som havde Bevæbnedes Kraft til at skade, af flere end af en eneste Bevæbnet. Thi det er de Midler hvorved Vold for det meste skeer, der nævnes i Interdiktet; dersom samme Vold er udøvet ved andre Midler, saa, endskøndt den ikke nævnes i Interdiktets Ord, sees dog paa den i Dommernes Riendelse".

"Jeg kommer nu til det, du siger: Jeg har ikke kastet ham ud, naar jeg ikke har ladet ham nærme sig. Jeg tænker, du indseer selv, Piso, hvor meget snevrere og ubilligere dette Forsvar er, end om du brugte dette: de vare ikke bevæbnede; thi de havde Knipser og Stene. I Sandhed, dersom jeg, som ikke er nogen meget veltalende Mand, faaer Valget, hvad jeg helst vil forsvare, enten at den som man ved Indgangen har mødt med Vold og Vaaben, ikke er udkastet, eller at de som hverken have haft Skjold eller Kaarde, ikke have været benævnedes; saa seer jeg sagtens, at begge Dele er noget svagt Vaas, naar det kommer an paa Devis, men til at tale om, synes jeg dog i det ene at finde noget, hvor-

for de som hverken have haft nogen Bærge eller Skjold, ikke kan siges at have været bevæbnede; men ved det andet er jeg forlegen, naar jeg skal forsvare, at den som er jaget bort og har været nødt til at tage Flugten, ikke er bleven kastet paa Døren". — — — —

"I nærværende Sag, Dommere, dersom vi ikke erholde dette, at den maa ansees for udkastet fra sin Eiendom ved Vold, ved bevæbnede Folk, som det er vitterligt, er bleven jaget paa Flugten ved Vold, ved bevæbnede Folk; saa vil Caccina, om han ogsaa skulde miste sin Eiendom, have Mod til at miste den, isald Omstændighederne førte det med sig; men derimod vil det romerske Folks Sag, Statens Ret, Gods, Formue og Eiendomme gøres tvivlsomme og uviste. Ved Eders Myndighed vil dette fastsættes: dette foreskrives; naar du herefter trættes med nogen om en Eiendom, og du støder ham derfra efter at han er kommen i den, saa maa du lade ham blive i Besiddelse deraf. Men møder du ham paa Veien dertil med et bevæbnet Mandskab, og ved hans Ankomst støder ham bort, jager ham paa Flugt, nøder ham at gaae tilbage, saa behøver du ikke at sætte ham i Besiddelse. I vil da beslutte, at Vold bestaaer i Mordslag, ikke i Forsæt at myrde; at hvor Blod ikke sees der har ingen Vold haft Sted; at ingen kan forjages, uden fra det Sted, hvor han har sat sin Fod. Det kommer altsaa an paa Eders Dom, hvad der skal synes at være nyttigt, enten at Rettens Mand beholdes og Villighed gielder mest, eller at Retten skal kunne forbreies ved et Ord, ved et Bogstav".

VI.

Juridisk Embeds-Examen i Aaret 1799.

Ved forige Notarius Hr. Regieringsraad Bengens Afgang fra Universitetet og Befordring i Bestindien, er skeet nogen Standsning i Besindtgjørelsen om de juridiske Examinere, indtil nuværende Notarius og Adjunctus ved det juridiske Facultet Hr. Bornemann er bleven udnavnt, som har haft den Godhed at meddele mig følgende Fortegnelse paa de juridiske Embedsexaminere for det nu forløbne hele Aar.

Med hans Udnavnelse er det saaledes tilgaaet. I Folge en med Facultetets Forslag overensstemmende Kongelig Resolution af 17 Mai d. A., skulde det ledige Adjunct-Embedet ved det juridiske Facultet atter besattes ved Concur. De samme Censorer udnavnedes som forige Gang, ligesom og den hele øvrige Indretning blev den samme. Concurrenterne vare følgende Candidati juris: 1) Procurator Jens Krag Høst. 2) Mathias Gastrup Bornemann. 3) Christian Krog. 4) Caspar Frid. Lassen. 5) Johannes Bildsted og 6) Andreas Sandøe Ørsted.

De af Facultetet opgiene Themata for Prøvesforelæsningerne vare disse:

1) Hvorpaa er Strafferetten grundet, og efter hvilke Regler bør den udøves?

2) Hvad forståes ved Gesandteres Hellighed? og hvorvidt strækker den sig efter saavel den naturlige, som sædvansmæssige Folket?

3) Hvilken er Enkers juridiske Stilling efter vore Love?

4) Hvilke Grundsætninger følge vore Love i Henseende til Benægtelses-Ced, saavel i civile

som i criminelle Tilfælde? og hvorvidt stemme disse med Fornustens Fordringer og Lovgivnings Politisk?

5) Quo ordine & modo ascendentes jure romano ad successionem secundum Novellam 118 vocantur? & quomodo illa successio differt ab ea, quæ jure patrio obtinet?

Efter at disse Forelæsninger vare holdne og i Mæpt. havde circuleret imellem Censorerne til Giennemlæsning (da de ei dristede sig denne Gang til at afgive deres Betænkning efter det blotte mundtlige Forebrags Indtryk), forenedes de om, at foreslaae Hr. Bornemann — der allerede ved forige Concur. agtedes for den dueligste næst efter den som da blev foreslaget — til Adjunctembedet, især i Betragtning af hans ualmindelige Indsigter i den nyere Filosofi og sammes heldige Anvendelse paa Retslæren, hvilket Forslag erholdt Hans Kongelige Majestæts Bisald. Alle de øvrige Concurrenter anbefalede Kongens Naade som unge Mænd af hvilke Fædrenelandet kan vente duelige Embedsmænd i det juridiske Fag.

Dette er extraheret af Hr. Prof. Schlegels Beretning om denne Concur. Følger nu Hr. Adjunct Bornemanns ovenmeldte Fortegnelse paa de juridiske Embedsexaminere i Aaret 1799.

Januari Kvartals

theoretiske Prøve.

Latinisk Examen.

Den 23de.

Andreas Sandøe Ørsted. Laudab.
Johan Joseph Haaber. Haud illaud.

Den 25de.

Nasmus Frydensberg. Haud illaud.
Laurits Storn. Haud illaud.

Dansk Examen.

Den 26de Jan.

Johan Henrich van Kervel. Beqvem.
Hans Henrich Gunnerus. Beqvem.
Mathias Hansen. Ei ubeqvem.

Den 1ste Febr.

Torkild Schøyen. Beqvem.
Marcus Henrich Florensz. Beqvem.

Januar Qvartals praktiske Prøve.

Den 2den Febr.

Helmar Meinike Krog. Laudab.
Andreas Sandoe Østved. Laudab.
Johan Henrich van Kervel. Temmelig Vel.
Hans Henrich Gunnerus. Vel.
Torkild Schøyen. Temmelig Vel.

April Qvartals theoretiske Prøve.

Latinsk Examen.

Den 17de April.

Wilhelm Friman Koren Christie. Laudab.
Cajus Branth. Laudab.
Peter Bortmann Boss. Haud illaud.

Den 20de.

Peter Lorents Stabel. Laudab.
Hans Hasselbach. Laudab.
Georg Møller. Haud illaud.

Den 24de April.

Andreas Andfiar. Beqvem.
Andreas Hermansen. Beqvem.
Andreas Christian Daggert. Beqvem.
Anders Thomassen Baarbasse. Ei ubeqvem.

Den 26de.

Isaach Lyberg. Beqvem.

Christoffer Magnus Barclay. Beqvem.
Niels Fogh. Beqvem.

Den 27de.

Lieutenant Peter Moth. Beqvem.
Niels Henrich Vech. Beqvem.
Anders Juul. Beqvem.
Otto Kasstrup. Beqvem.

April Qvartals praktiske Prøve.

Den 3die Mai.

Christian Frederich Hount. Haud illaud.
Peter Bortmann Boss. Haud illaud.
Peter Lorents Stabel. Laudab.
Hans Hasselbach. Laudab.
Marcus Henrich Florensz. Vel.
Andreas Andfiar. Vel.
Andreas Hermansen. Temmelig Vel.
Andreas Christian Daggert. Temmelig Vel.
Anders Thomassen Baarbasse. Temmelig Vel.
Isaach Lyberg. Temmelig Vel.
Lieutenant Peter Moth. Vel.
Anders Juul. Temmelig Vel.
Otto Kasstrup. Temmelig Vel.

Junii Qvartals theoretiske Prøve.

Latinsk Examen.

Den 19de Juni.

Johannes Rosenkilde. Laudab.
Peter Otto Rosenørn. Laudab.
Johan Holstein. Laudab.

Den 22de.

Peter Hammond. Haud illaud.
Thomas Frederich Westenhoff. Haud illaud.
Johan Buch. Laudab.
Sesfenius Nicolay Hendrik Wilkens. Laudab.

Danst Examen.

Den 29de Junii.

Jørgen Peter Schougaard. Beqvem.

Jørgen Hansen. Beqvem.

Hans Vilhelm Meyer. Beqvem.

Jøer Holter. Beqvem.

Den 6te Julii.

Lieutenant Peter Budde. Beqvem.

Peter Holm Monrath. Beqvem.

Jacob Elias Stang. Holck. Ei Ubeqvem.

Carl Fibiger. Beqvem.

Peder Bernholt Whitte. Beqvem.

Juni. Qvartals praktiske Prøve.

Den 9de Juli.

Johannes Rosenkilde. Laudab.

Johan Holstein. Laudab.

Johan Buch. Laudab.

Jessenius Nicolay Hendrik Wilkens. Laudab.

Peder Moesboll. Vel.

Niels Fogh. Temmelig Vel.

Jørgen Peter Schougaard. Vel.

Jørgen Hansen. Temmelig Vel.

Hans Vilhelm Meyer. Vel.

Jøer Holter. Vel.

Lieutn. Peter Budde. Temmelig Vel.

Peter Holm Monrath. Vel.

Jacob Elias Stang. Holck. Temmelig Vel.

Peder Bernholt Whitte. Temmelig Vel.

October Qvartals theoretiske Prøve.

Latinst Examen.

Den 1ste October.

Claudius Diderich Cordtsen. Haud illaud.

Peter Jøer Doll. Haud illaud.

Peter Grove Beyer. Haud illaud.

Den 12te.

Mathias Hagerup. Laudab.

Ulrich Christian Dan. Haud illaud.

Danst Examen.

Den 15de October.

Niels Sinding. Beqvem.

Christen Schyum. Beqvem.

Søren Thomassen Karup. Beqvem.

Rasmus Damgaard. Beqvem.

Den 16de.

Laurits Vadum Stiegaard. Beqvem.

Frants Thestrup Blegvad. Beqvem.

Knud Christensen. Beqvem.

Peder Faber. Ei Ubeqvem.

Den 18de.

Abreas Avendorph. Beqvem.

Rasmus Hanson. Beqvem.

Hans Lem Jerstin. Beqvem.

Den 19de.

Georg Friderich Kesch. Ei Ubeqvem.

Niels Lynga Hansteen. Beqvem.

Thomas Nielsen Møller. Beqvem.

October Qvartals praktiske Prøve.

Den 26de October.

Poul Christian Volf. Laudab.

Gotthard Albert Baad. Haud illaud.

Thomas Friderich Westenhøjs. Laudab.

Mathias Hagerup. Laudab.

Ulrich Christian Dan. Laudab.

Niels Sinding. Vel.

Christen Schyum. Temmelig Vel.

Rasmus Damgaard. Temmelig Vel.

Laurits Vadum Stiegaard. Vel.

Frants Thestrup Blegvad. Vel.

Knud Christensen. Vel.

Andreas Hvenderph. Vel.
 Niasmus Hansen. Temmelig Vel.
 Hans Lem Jerffin. Vel.
 Georg Friderich Nesch. Temmelig Vel.
 Niels Lynge Hansteen. Vel.
 Thomas Nielsen Møller. Vel.

VII.

Er det raadeligt, at affkaffe Examen
 artium, eller den saa kaldte Deposits?

Den forandrede Studeringsplan i Skoleungdommens Undervisning, som man i de sidst 30 Aar har anpriset og tildeels fulgt, fornemmelig i Tydskland, har bidraget meget til at sætte den saa kaldte første Examen eller Examen artium hos os i Miskredit. I Universitetets ældre Tider, og fornemmelig strax efter Reformationen, var det mest fattige Forældre der lode deres Børn studere i de offentlige Skoler; og da disses Hu stod alene til at blive Præster, dels fordi Præsteembedet i de første Tider efter Reformationen var ligesaa foragtet af Adelen og de kultiverede Stænder, som det for Reformationen havde været i Anseelse, deels fordi al Understøtning i de offentlige Skoler var bestemt for dem som opstred sig til Præstestanden; saa blev Latinen det, som mest og næsten alene blev paadrevet i de saa kaldte lærde Skoler, efterdi man ansaae dette Sprog som uomgiængelig for dem der vilde være Præster. Deraf dette Mundheld hos vor Bonde: Kunde jeg Latin, skulde jeg ogsaa præke: et Mundheld, som jeg venter nu snart vil døe ud, naar Bonden mærker, at det er Prædikanten mere at gjøre om at resonne-

re, end at forklare en bibelsk Text; og at resonnere, altsaa at præke, lærer han snart, Tak være vore Kroer og periodiske Blade.

Men da nogle oplyste Mand begyndte i Midten af dette Aarhundrede, fornemmelig i Tydskland, at anke paa det Afgudereri som hidindtil var brevet med det latinske Sprog, hvori mange satte al Kultur, og holdte et ungt Menneskes Tid for vel anvendt, som tilbragte sine beste Ungdomsaar med dette Sprogs Grammatik og Phrasologi; og da paa samme Tid mange Konster og Videnskaber dels ny optom, dels udbredte sig i flere Grene og krævede flere Dyrkere, fornemmelig saadanne Videnskaber, som stode i Forbindelse med den sig alt mere udbredende Handel og Navigation: saa tabte Filologien esterhaanden sit Værd, og blev — da man endelig maa overdrive alt — anseet som unyttig Glossekundskab, der hverken dannede det unge Menneskes Forstand, eller gjorde ham færdig til det borgerlige Livs Forretninger. Vort med Værbalkundskab, raabte de nyere Reformatorer, Realier kræver Ungdommens Dannelse; og nu saae Tydsklands Smaa-stæder deres Ungdom med Glæde sværme ud af Byerne med Astrolabier, for at maale Høie og Laarne, eller komme hjem fra Markene, Bryttet besat med Blomster til et Herbarium vivum, eller Hatte og Grøner med Orme og Insekter for at fæste omkring paa Stolene, til Fædrenes Fornøielse og Mødrenes Angest.

Dette Realvæsen, hvori der, med nogen Tant og Skryderi, useilbart var dette Keelke, at Ungdommen bør holde Skride med Tiberne, og ikke lades ukyndig i det, som efter enhver Tids Sæder og Meninger besfordrer det almindelige Bedste — dette Realvæsen, siger jeg, blev ikke paa

sin Side Eideren, men satte over til de Danfkes Grændser og til Danmarks Hovedstad. Mange for deres Børns Vel, det er, Befordring, bekymrede Forældre indsaae, at disse snarere vilde giøre deres Lykke ved den nye Undervisningsplatt, end ved den gamle, og ønskede derfor at forene begge Planer i deres Børns Opdragelse. Men dette Forsat var de lærde Skolers og vor Universitets Indretning i Wien. Man blev ved til den academiske Deposits at kræve, i Overeenstemmelse med hvad der er befaleet at læses i Skolerne, de gamle fire Species, Latin, Græsk, Hebraisk og Historie, og intet videre. Her var ingen Leilighed at vise sig i Naturhistorie, Naturvidenskab, Matematik, Antropologie, eller levende Sprog. Dette betiente Privatlærere sig af, og oprettede private Undervisnings Instituter, overeenstemmende med Tidernes nærværende Krav, hvorhen de mest formuende Forældre sendte deres Børn, uden at bekymre sig om den langt kostbarere Undervisning. De offentlige latinske Skoler skulde snart, som i gamle Dage, være bleven overladte til fattige og ringe Borgeres Børn, dersom ikke Regjeringen ved Fruefcoles nye Indretning havde sørget for at forene nyere Tidens Fordringer med de gamle, og givet Haab om, at denne Indretning med Tiden ogsaa skulde udvides til de øvrige saa kaldte Latinske Skoler. Men da den første akademiske Examen eller saakaldte Examen artium for det første ikke kunde saaledes udvides, at de fra Fruefcole i indværende Aar til Universitetet affendte Kandidater kunde til examen artium overhøres i alle de Fag, hvori de vare underviste i Skolen, saa blev dette Aars akademiske Kandidater, 7 i Tallet, fritagne for examen artium, og af Skolekræveret tilskillet Decanus i det filosofiske Fakultet

en Fortegnelse paa de Fag af Videnskaber og Sprog, som de i sidste Skoleexamen vare bleven overhorte i, og hvad Karakterer de i enhver Rubrik havde erhholdt. Denne Fortegnelse fik Decanus Befaling ved de sædvanlige Honores at forelæse. Rubrikerne vare i Tallet 13, nemlig Latin, Græsk, Hebraisk, Religion, Antropologi, Matematik, Fysik, Historie, Geografi, Naturhistorie, Tydsk, Frank, latinsk Stil. Dog vare nogle fritagne for Examen i Naturhistorie og en for Hebraisk.

Der vil vel ingen billigtænkende Mand have noget at erindre imod en Examens Værd, som holdes i Hovedstadens eneste lærde Skole, i et stort Rum, ved aabne Døre, efter en ved et offentligt trykt Program skeet Indbydelse, og ved private Indbydelsler i Skolekommissionens Navn til Universitetets Lærere, til Byens Lærde og studerede Embedsmænd; i Overværelse af H. H. D. Skolekommissionens Præsæs og Universitetets Patron, som end ikke holdt det sin høie Stand uværdigt selv at styre denne Examen og at udpege de Spørgsmaal han vilde have Kandidaterne forelagt. — Jeg siger, ingen billigtænkende Mand vil have noget imod en for akademisk Borgervet deciderende Skoleexamen, som indrettes med saamegen redelig Stræben efter at overbevise sig om vedkommende Kandidaters Kompetens til akademisk Borgerskab — ingen vil heller have noget imod, om denne Kandidatprøve udstrækkes til alle latinske Skoler, der underkastes den nye Reform, naar den i alle kan anstilles med samme Sikkerhed og Naalidelighed som i Metropolitanskolen, og have de samme Fordele saavel for Lærere som Discipler, som den akademiske Examen artium. Men derom maatte det være mig tilladt at ytre min

Trivul, og at tage Depositsen i Forsvar imod de nyere Skolereformatorer.

Jeg betragter Depositsen eller examen artium i dobbelt Henseende: 1) i Henseende til de unge Candidater som dimitteres til Universitetet; 2) i Henseende til de offentlige Skoler hvorfra de dimitteres.

Den som kender noget til Ungdommen og kan kalde sig sin egen Ungdoms Følelser i Erindringerne tilbage, veed hvor mægtig en Drivesfæde Begjærlighed efter Ros er, selv i den spædste Alder. Med denne Drivesfæde forener sig i de tilragende Aar Begjærlighed efter Mere eller Lyst til udbortes Fordele, og begge danne de den virksomme Mand, som gjør Lykke eller Ulykke. Discipelens højeste Maal i Skolen er Universitetet. Her, troer han, lægges Grunden til hans Ros eller Lykke for hans øvrige Levetid, ligesom han har gjort den ene eller den anden til sit Hovedstæd. Den Examen hvorved han skal bane sig Vej til academisk Borgerret, bliver ham, især i de sidste Skoleaar, vigtig: til den bereder han sig, naar han sæler mindste Gnist af Ære, af alle Kræfter, og man har ikke saa Exempler af unge Mennesker, som, lunke i deres første Skoleaar, have fordoblet deres Flid og Opmærksomhed, jo nærmere de ere komne den academiske Bane. Jeg taler ikke om disse studerende Haandværksdreng, der ansee Studeringer som en anden Profession, der i sin Tid skal skaffe dem Levebrød; jeg taler om denne generøse suboles, der opdrages in spem gentis, om dette Tillag af unge Mand, der i sin Tid skal afløse Nationens fortiente Borgere, og enten vedligeholde Folkets gamle Ære, eller skabe det nye.

Man tage examen artium bort! mon man ikke derved vil betage de gode og ærefyldte Hoveder en Spore til at fortsætte deres Skoleflid over paa Universitetets Grændser, — en Belønning som de hidindtil have spidset sig paa som den første offentlige, der giver dem Smag paa offentlig Ære? Jeg bekymrer mig lidet om vore Moralister, som vil udelukke al Ros, al Belønning af Borneopdragelsen. Lad dem blive ved at vise deres Kløgt og Skarpsindighed i at udvikle deres selvgiorte Systems Dictater! men Mennesket blive ved at styres efter Naturens og Erfaringens Forskrift! Tanker man maaske at bøde paa den offentlige Depositses Savn ved en skarpet Skole Examen for de Candidater som gaae til Universitetet? Jeg har sagt mine Tanker om dette Stykke i Henseende til Hovedstaden; og hvad jeg derom har sagt, kan maaske gielde om nogle af vore største Byer i begge Riger, hvor der er et større Antal af studerede Embedsmænd og andre Literate, som kunde indbydes til at bivaane denne Examen. Men hvad vil man saa begynde med de smaa Kjøbstæder, hvor Præsten ofte er den eneste Studerede? Vil ikke her al Examens Udsald beroe paa Skolelærernes Dom, og disse have det i deres Magt, at sende de umodenste Subjecter til Universitetet, naar de der ingen Kontrol have at befrygte? Dog derom mere siden.

Jeg indseer vel, at Skoleexamen vil faae et andet Udseende og vinde i Værd, naar den ikke indskrænkes til de lærde Sprog og Historien alene, men udvides til tretten forskellige Fag, som ikke ere forpagtede af den Lærde alene, men henhøre til enhver oplyst Borgers Kundskabskreds, saasom Antropologi, Mathematik, Fysik, fremmede levende Sprog og a. m. Det kan altsaa formodes

at Skoleexamen vil blive baade flittigere besagt af Byens Folk og Kærperne bedømmet, naar enhver opløst Borger kan interessere sig for den og tage Del i Bedømmelsen. Men saa vist dette synes, skulde det ikke paa den anden Side være at bestrygte, at ligesom Interessen tog til for de Oplysningslag som Lægmanden kunde bedømme, saa vilde den tage af for de lærde Sprog og den lærde Literatur? og hvad var da vundet for det Almindelige? Denne Mangel kunde maasse afhjælpes ved at sende nogle Mænd af en Skolecommission til de aarlige Skoleexaminer, især for at bedømme de academiske Candidaters Duellighed. Men ikke at tale om de bekjendte Uleiligheder som saadanne Commissioner have; hvor trykkende vilde disse Omreiser ikke blive for Skolens Kasser? og hvor tidsspildende for de omreisende Commissarier, især naar disse havde andre Embedsforretninger.

Alt dette kan spares og de fleste Vanfærligheder haves, naar den academiske examen arrium vedbliver, men modificeret efter nærværende Lidders videnskabelige Tær. Ved denne Examen kan ingen Mistanke have Sted om Uredelighed eller Forkærlighed for examinandi, da den største Del af disse ere Examinatorerne ligesaa fremmede, som disse ere det for examinandi, og Examinatorerne ingen Interesse have ved at examinandi findes at have gjort større eller mindre Fremgang, som Tilfældet er med Skolelærerne. Nu! hvilken uendelig Forskiel imellem det Indtryk, som det ved den academiske Examen erhvervede Bisald gjør paa et ærefærdigt Sind, fremfor det han har erhvervet sig ved en Depositsexamen i Skolen! Dette Bisald bliver imellem Venner og Bekjendte, dette er intet Nytt, men svarer til den Tanke, man har gjort sig om ham af hans forrige Skolestid.

Ved den academiske Examen derimod er alting nyt. En Candidat som ved denne udmarker sig, skaffer sig en hel nye Sirkel af Yndere og Lovtalere; han kan opstrøffe en Skoles forfaldne Nos og sætte den paa nye i Agt, han kan tage Del i den Forsættelse, som den mantuaniske Digter satte saa megen Pris paa, da han ved en nye Vere satte sin Fordebyes Navn i offentlig Erindring: kort, hvem kender den barnlige Forsængeligheds uskyldige Glæder af egen Tilbageerindring og føler ikke Forskiellen? Jeg vil ikke tale om de virkelige Fordele, som den academiske Udmarkelse kan forskaffe en Candidat der trænger til Understøttelse af academiske Stipendier eller fordelagtige Husinformationer, og som han langsomt vilde opnaae af endog de fordelagtigste Ubefallinger fra Skolen.

Nogle flere af disse saa at sige udvortes Fordele og Bequemmeligheder kan jeg ikke lade uberørte, som den studerende Ungdom vil blive skilt ved, naar den ikke bliver nødt til at gaae til Universitetet for at blive Student. Dersom Hensigten af at blive Student ikke skal være, at høre op med at studere, naar man har fuldendt sit Skolekursus, om man end har lagt nok saa god Grund i Skolen, men at fortsætte de der begyndte Studier ved Universitetet; mon denne Hensigt skulde blive saa noie opfyldt, naar de Studerende ikke vare nødt til at gaae til Kiøbenhavn, for der at aflægge den Prøve som viser deres Duellighed til at blive academiske Borgere? Bli see hvorledes det gaar med adskillige norske Studenter som ere fritagne for denne Reise? Man veed dem, som først efter et Aars og maasse længere Tids Forløb have meldet sig ved Universitetet, og da først begyndt deres academiske Løbebane? mon ikke det samme vilde skee med de danske Candidater? og

hvad tabtes ikke derved? Jeg vil ikke tale om, at mange paa denne Maade vilde for bestandig blive tabte for Studeringer, paa hvis Bane de havde tilbragt deres bedste Ungdomsaaar, til Byrde for Staten, og nu til liden Nytte for dem selv. Men det som er vigtigere: den Lyst til Arbejde, som de i Skolen havde saaet Bane og Smag paa, vilde slappes ved den paafølgende Hvile og Standsning, de vilde fatte Smag for Uvirkksomhed, som er Mennesket naturlig isald man skal troe Sallust, eller dog gaae uwilligen til Arbejde efter lang Tids Hvile. Det er derfor, at den hidtil bestaaende Plan i vor Studerevæsen er saa meget at billige, at Ungdommen sendes til Universitetet for der at gjøre Rede for deres Skolestudier, og naar dette Rede er aflagt, uden Ophold henvises til de academiske Læreres Forelesninger. De blive saaledes ved den travle Brug af Tiden som de ere vant til i Skolen, og Arbejdet bliver her ikke lettere, kun behageligere, fordi det fører dem alt nærmere til Maalet, og vækker og danner en ukiendt Evne hos dem efter den anden. Denne Arbeidsomhed og Arbeidsvane vil nok for en stor Del tabes, dersom man affakter den academiske Deposits, især dersom man tillige affakter den filosofiske Examinens tvende Prover, og lader alene Embedsexamen blive tilbage. Man vil da nok faae flere som holde sig for duelige til Embeder, end som ere duelige til Studenter.

Der var langt mere at sige om denne Materie, dersom min Agt havde været at udtomme den. Men jeg vilde ikkun opvække Eftertanke hos dem som kunde bedømme denne Sag bedre end jeg der som gammel Skolelærer, har maaffe Hovedet fuldt af igroede Fordomme — og som tillige have Magt til at damppe fædelige Forslage i Fø-

selen. Jeg gaaer nu til den anden Betragtning, og undersøger korteligen, hvad der paa Skolernes Vegne kan siges til at fravaade Depositsens Afkæffelse.

Jeg udloed mig over vore offentlige academiske Examinere, især den første eller examen artium for 30 Aar siden, i Anledning af den Reform, som den Gang forestod Kiøbenhavns Universitet og hvorom Nyttet gik, at denne første Examinens Afkæffelse var en af Reformens Gienstande. Grunden til dette Nygte, troer jeg dog var ingen anden, end at det var en tydsk Mand som havde motiveret Reformen, og at man af ham maatte vente tyffe Sæder og Indretninger, men man glemte, at den som havde Reformens Bestyrelse var en dansk Mand. Jeg var den Gang Skolelærer, og paatog mig at bevise, at den første Examen er den vigtigste Control imod Skolelærerne, og altsaa den som de snarest maatte ensfe at faae affakter, naar de alene vilde see paa deres egen Interesse. Thi hvad er det som binder Skolelæreren til sin Pligt, naar han selv ingen Samvittighed eller Følelse af Værd har, uden denne Control? Skil ham ved den, og han har det i sin Magt, at lade sin Ungdom drive fem, sex, ja flere af sine bedste Aar hen i Ørkeslashed, og selv at nyde det mageligste Liv i Verden. Visperne, som hidindtil ere Skolernes eneste literariske Værger, om de ogsaa ere de nidkiareste og dueligste Mand, ere saa blemrede med Embedsforretninger, at de fleskes Tid ikke tillader dem at besøge Skolerne uden engang hver tredie Aar, paa en halv Dag. Men de kunne ogsaa vare rolige, saa lange det saa kaldte første Examen bestaaer; den kan tiene dem som et Milometer til at bedømme Skolernes literare Stigen og Falden; og omend-

fløndt Skolerne ogsaa kan have deres Naar af locale og let forklarlige Aarsager, saa det kan dog ikke fæle, at jo denne Af- og Tiltagelse i adskillige Naar maas giøre Skolarken opmærksom og bevage ham til at undersøge Aarsagen.

Jeg veed vel, hvad man indvender imod denne Examins, saavel som alle Examiners Paalidelighed: at deres Udfald meget beroer paa Slump, paa Examinators saavel som Examinandens momentane Lune og Disposition, paa Examinandens mindre eller større Driftighed og Frihed, og paa mangfoldige andre Omstændigheder som Examinator i den korte Tid han examinerer enhver, umulig kan oversee og bedømme. Og hvo vil nægte dette? Men hvem sætter os noget paalideligere Middel istedet? Til at bedømme et ngt Menneskes Genie eller naturlige Anlæg, kender jeg vel paalideligere Midler; men til at bedømme den i Skoleaarene anvendte Tid, intet sikrere end Examen; og endskiøndt det er vanskeligt at bestemme Mellemstuderne, det mindre eller mere Rosværdige, det mindre eller mere flette, saa tager man dog ikke lettelig Feil af Extremterne.

Men hører jeg sige: kan denne Examen ikke beroe ved en skarp Skoleexamen? Jeg vil ikke igientage, hvad jeg derom i det foregaaende allerede dels har sagt, dels givet Bink til. Her vil jeg ikkun erindre, at hvor skarpt man end indretter en Skoleexamen, saa vil dog Lærerne faae den meste Indflydelse i sammes Udfald. Dette vil giøre, at om de end ere nok saa redelige og upartiske i deres Dom, vil dog de Forældre hvis Børn afvises, blive fortrydelige, og give Lærerne Skylden. Disse have da ikke den academiske Examen at beraabe sig paa, og kunne saa meget mindre modstaae Forældrenes Paatrængenhed, som de

endog nu, da den academiske Control har Sted, ofte imod deres Villie-maa give efter. Jeg troer derfor, at Skolelærerne selv skulle ønske denne Controls Vedblivelse.

Man vil sige: de tyske Skoler have ingen saadan Control, og dog mærker man ikke dens Af-savn i deres academiske Ungdoms Fremgang. Jeg vil ikke svare, at dog nogle have dem, og at disse ansees for de bedste af de tyske Skoler, saasom de Bårtenbergske. Men jeg vil ikkun holde mig til dem jeg kender, de holsenske. Disse have en Control, som jeg tvivler paa, vore Skolelærere skattede om at bytte bort med Dispenes eller Professoreernes med examen artium. Enhver nok saa lidet Bye, saavel i Slesvig som Holsten, hvor der er latin Skole, har sit collegium scholar-chale, bestaaende af Sognepræsten og een eller to af Magistraten. Disse Skolarter have det i deres Magt at komme i Skolen saa ofte de ville, og ikke alene at høre paa Lærernes Information, men ogsaa at giøre dem Erindringer og Trettesættelser, naar det dem for Godt synes. Jeg erindrer en Skolarter jeg havde i Altona, en from og gudsfrygtig Mand, men ikke lidet bigot. Denne Mand holdt det for sin Pligt at sætte mig til rette, fordi jeg forsømte (som han mente) at begynde Undervisningen om Morgenen med en Bøn til Gud; og da jeg til mit Forsvar ansærte, at jeg holdt det for upassende efter en Bøn til den Allerhøieste, at blive ved med at fortælle min Ungdom om Jupiters dulcia furta af den græske Mytologi som hørte til mit Sag, rystede han med Hovedet, og endskiøndt han ikke inhæverede sin Trettesættelse, blev han mig dog aldrig siden bevaagen.

Jeg holder det altsaa for gavnligt, ikke alene for den studerende Ungdom selv, men ogsaa for

Skolelærerne, at den academiske examen artium vedbliver, endskiødt i en forandret Stikkelse, hvorom jeg strax skal tale. Da jeg for nogle Aar siden paaftod det samme om den filosofiske Examen, var man strax rede til at giøre mig Bekreidelse af Egennytte som Motivet til denne Paaftand. Denne Bekreidelse skal man i det mindste ikke giøre mig nu jeg taler Ordet for examen artium, hvorved jeg, uden ringeste Indtagt, har større Byrde end nogen af mine Medexaminatorer, da jeg to Gange om Aaret maa i 14 Dage til 3 Uger sidde naglet til et Sted 2 til 3 Timer om Dagen og examinere, ofte i to Rubriker.

Dog er det ingenlunde min Mening, at denne Examen skal blive paa den Fod som den nu er. Naar Grundene i Videnskaber skal lægges i de lærde Skoler, tilligemed Undervisningen i de lærde Sprog, saa vil det ogsaa være fornødent, at examen artium strækker sig til Videnskaber saavel som Sprog, som det var forend Skoleforordningen af 1775, dog med den Forskiel, at nogle Theses af Filosofien og nogle Blade af en doctrina sphaerica uden Globus, ikke gielde for Filosofi og Astronomi, og ansees af samme Værd som Kundskab i Græsk og Latin. Overalt for at undgaae Concurrents imellem Videnskaber og Sprog, vilde jeg at de i Censuren blevetagne hver for sig, saa at de hver for sig fik deres Hovedkarakter. — Examen i Theologien kunde i mine Tanker gjerne gaae ind; thi den populære Kristendom bør være Ungdommen bekendt fra Skolerne og Confirmationen, og den lærde Theologi er ikke Alles Sag og bør glemmes til en modnere Alder. Examinatorer vilde da ogsaa blive befriede fra den Forlegenhed de nu stedes i, at plage Ungdommen med Kantiske Subtiliteter eller Spørgsmaale af Natur-

Historien, for at undgaae Skolemesterspørgsmaale. — Hvad Examen i de levende Sprog angaaer, da kunde denne indskrænkes til en examen stili og forrettes af de i de levende Sprog allerede lønede Lærere, eller som endnu kunde lønnes. — Dog Modificationerne hitter man let paa, naar man først er enig om Hovedsagen, at Depositten ikke bør affattes, hvori jeg tænker enhver dansk Mand vil samtykke.

VIII.

Iterare Noticer.

a.

Min Mening om den nye Trykkeforordning af 27 September 1799 af Søren Hempel, Eier af Høens Stifts Adressecomtoir og Bogtrykkerie. Odense 1799. trykt og forlagt af Søren Hempel.

Dette lidet Skrift fortjener en besynderlig Opmærksomhed, ikke saa meget for dets Indholds Eftlyd, hvorom der nok er tvistet, mundtlig og skriftlig; som for den Tid, hvorpaa det seer lyst, og den tillidsfulde Tone, hvort det er skrevet.

Trykkefrihedsforordningen af 27 Sept. vil vist have den velgiørende Virkning, at den vil sanne Haanden paa mange Skriblere, som søgte Autoernæring af Mangel paa anden Næring, og derfor ikke saae paa, hvad de skreve, men hvem der købte. Men mange retsindige Patrioter have tillige befrygtet, at den kunde rive Pennen af Fingrene paa Andre, som hidindtil havde brugt den, og fremdeles vilde have brugt den, til at

ytre deres Mening om hvad de troede, der kunde være at rette eller forbedre i Landets Love, Anordninger og offentlige Indretninger, kort: om de Gienstande, hvortil Forordningens §. 7 opfordrer dem. Disses Frygt og Fare for at have misforstaaet Lovgiverens Opfordring, har Hr. H. hævet ved at tage Lovgiveren, saa at sige, paa sine Ord, og ved en fri, tillidsfuld, uhykkelsk, men beskeden Commentar over Forordningen selv, at sætte Lovgiveren — om jeg tør bruge dette Udtryk — paa Prøve. Gaaer denne Commentar hen — bør enhver velindet Skribent tænke — hvad hindrer da dig at bruge din Pen til at ytre din Mening om dit Fædrelands Vel paa ligesaa beskeden en Maade? Er Forordningens Aand saa mild, saa velgjørende som denne Forsat. beskriver den, saa vilde det være Feighed og Angst som forraadte ond Samvittighed, dersom en Skribent, som var sig sin gode Hensigt bevidst, vilde nu sparsommere end tilforn, bruge sin Pen til sine Medborgeres Dplysning.

3 Forerindringen opvækker Forsat. en Betænkkelighed i at conciliere Forordningens §. 2 med det Begreb som i Slutningen af samme gives over Ordet Laste; hvilken, isald den skulde findes grundet, ventes at kunne give vor retvise Lovgivning Anledning til noiere at bestemme dette fra enhver misbilligende Bedømmelse vanskeligen adskillelige Ord.

Da det almindelige Vel er Trykkefrihedens Hiemærke (efter Forordningens eget Udtryk), og dens Indskrænkning heller ikke kan rette sig efter anden Maalestok end denne; saa begynder Forsat. Afhandling meget passende med en Definition paa Almeenvællet, hvilket han sætter i et Indbegreb af alle de Rettigheder og Fuldkommenheder (Syst-

se og moralske) som alle Selskabets Lemmer foreenede kunne nyde". Kun besværgter jeg, at denne Definition har alle almindelige Definitioners Feil, at den i Anvendelsen paa enkelte Tilfælde er underkastet tusinde Indskrænkninger og Undtagelser, og at den passer sig mere paa et Borgersamfund som skal constitueres, end paa det, som allerede har sin Constitution.

Forresten betragter Forsat. Trykkefrihedsforordningen, dels efter dens Materie eller Indhold, hvorunder han opregner de Punkter den forbyder, med Straffene for disses Overtrædelse; dels efter dens Form, eller de Foranstaltninger, den har truffet, for at forebygge Trykkefrihedens Misbrug og formindste Forbrydelserne, saasom Forbud om Anonymitet, mod Allegori og Ironi og a. m. Deri indlader jeg mig ikke. At bestemme saadanne Forbuds Gavnlighed eller Skadelighed i Almindelighed og for evige Tider, er umuligt. Her bør nok enhver enkelt Tids, enhver enkelt Stats locale og temporære Erang tages i Betragtning, og Forbudene derefter bedømmes. Vil man høre Snakkere, saa kan herom snakkes i det Uendelige, og dog intet afgjøres. Jeg har ifkun villet udpege dette Skrift for dets Zones Skyld, og for at sætte Mod i dem, som besværgte, at ved Trykkefrihedsforordningen al fri Undersøgelse er dampet.

b.

Dansk ortografisk Ordbog tilligemed et kort ortografisk Register, af Jacob Widen, Professor i Bølløsheden. Kiøbenhavn 1799 trykt paa Udgiverens Forlag hos W. K. Hørebøw.

Min Hensigt med denne liden Ordbog har været, at tiene dem, som uden at have lært deres

Moderemaal grammatikaff, ønske dog at skrive det grammatikaff og efter den bedste Brug. Til den Ende anferer jeg ved alle Substantiver Artikelen som viser deres Køn, saasom: en *Das* (Inaver *Bei*), et *Das* (Reisepas) Genitivets Mærke, hvor dette kan have nogen Vanskelighed, især i Genstavesord, som *Bog*, (s), *Bord*, (s), *Words*: Plurals eller Flertallets Endelse, hvilken man blot behøver at lægge til Enkelttallet eller Singular, saasom *Garver*, Pl. e (Garvere), *Høker*, Pl. e (Høtere), *Vindue*, Pl. r (Vinduer), *Legeme*, Pl. r (Legemer), *Konst* Pl. er (Konster), hvor Plur. ikke afviger fra Singularis, bemærkes dette, saasom *Brød*, Pl. d. s. (det samme); ligeledes hvor den mangler, saasom: *Bifald*, Pl. mangl. (mangler), hvor Pluralis lider nogen Forandring, enten ved at sammentrækkes, eller ved at forandre en Vokal, eller om det ikkun er ved Toneholdet, udføres den ganske: s. *Er. Bibel*, Pl. *Bibler*, *Fader*, *Fædre*, *Moder*, *Mødre* o. s. v.

Fra Substantiverne ere Adjectiver og Verber afskildte med smaa Begyndelses-Vogstaver; ligesom og deres Comparativer og Superlativer angives, hvor de ere afvigende fra Reglen.

I Verberne, har jeg henvist ved Tallene 1. 2 til første og anden Conjugation, hvor man blot behøver at eftersee Paradigmet for at flectere dem. Naar et Verbum kan conjugeres efter begge de første Conjugationer, anmærkes det. I lige Maade anferes de Verba af den anden Conjugation, som forandre deres Vokal i Imperfectet og Supiner, efterdi for denne Forandring ingen fast Regel kan gives, saasom *følger*, *fulgte*, *fulgt*; *sælger*, *solgte*, *solgt*; derimod er *Kjøber* (jeg)

blot henvist til 2 (anden Conjug.) fordi det gaer lige efter Paradigmet *Kjøbte*, *Kjøbt*.

Men da de Verber som henseses til den tredje Conjugation, ere underkastede saa mange Undtagelser og Anomalier, som ikke lade sig bringe under nogen vis Form saa har jeg troet det beqvemest for Ungdommen og andre uavede Sprogelskere, saavel indfødte som fremmede, at de kunde finde alle saadanne Verber i Ordbogen, og har til den Ende optegnet alle dem som ikke høre til den første eller anden Conjugation, med deres Imperfecter og Supiner eller Perfecter, saasom *glør*, *giorde*, *har gjort*; *løber*, *løb*, *har løbet*, *bliver*, *blev*, *er bleven* og *blevet* o. s. v.

For endnu mere at kunne lette baade Udtale og Skrivning, saavel for Fremmede som Indfødte, har jeg besorget, at Vokaler ere blevene skæbte med Afsenter, hvilke jeg har brugt. De Ord, hvor Toneholdet kunde være tvetydigt, ikke allene i fremmede men naturaliserede Ord, saasom *Epidemi*, *epidémisk*, *Epilóg*, *Epóke*, *Epopé*, *Ekfádre*, *Ekfadrón* o. fl., men ogsaa danske, saasom *Fóraar*, *Forágt*, *Fórbon*, *Fórfald* (Vildbragelse it. Hinder) *Forfáld*, (Fordærvelse) *Fórbud*, *Forbúd*, o. a. fl.

For at gjøre det let for Ungdommen at afskille Ordene, især de sammensatte, har jeg næsten allevegne henvist til de sammensatte Ords Simplicia eller Stammeord s. *Er. Fordøielsesmiddel*, see *Middel*, *Forligelseskommission*, see *Kommission*, *Kattelovn*, see *Dvn*, *Klokketaarn*, s. *Taarn*. Naar Begyndere flittigen øves i at stave saadanne Ord, vil de snart ikke alene faae en Færdighed i at dele dem retteligen, naar de skrives, men

ogsaa anføres til at faae tydeligere og bestemtere Begreb om Ordene selv.

Det er ved disse to Midler, Afsenter og Stavelsernes Afkillelse, at det saa kaldte engelske Spelling Dictionary *) har gjort sig saa saegt og agtet i London, at ingen enten Handelsmand, Landmand eller Handværksmand som vil ansees for vel opdragen, skriver noget, endog det mindste og ubetydeligste, uden at have denne Ordbog ved Haanden og raadsere sig med den. Denne Lykke tør jeg vel ikke vente mig med min Ordbog; men tungt og nedslagende vilde det dog være for mig, om et Arbejde, det første i sit Slags i vort Modersmaal, og som, saa usuldfornemt det end er, kunde ved en nye Udgave blive suldfornere, Kulde belønnes med Ufiansomhed, og et ikke ubetydeligt Tab af min Formue.

C.

Anders Arreboe. En Prøve af de i Vinteren 1798 = 1799 af N. Nyerup og K. L. Rahbek begyndte Forelæsninger over de danske Digtere. Kbhavn. 1799.

Professorene Nyerup og Rahbek vare bleven enige om, i sidstafvigte Vinter at begynde en Forelæsning over den ældre poetiske Literatur i Modersmaalet, saaledes at den første afhandlede hvad til Literaturhistorien henhørte, og den sidste betragtede Digterværkene fra den æsthetiske Side.

*) Den fulde Titel er: a General pronouncing and explanatory Dictionary of the English Language: for the Use of Schools, Foreigners learning English &c. in Whiche it has been attempted to improve on the Plan of Mr. Sheridan the second Edition. London 1797.

De kom dermed til Slutningen af forrige Aarhundrede, og agte i denne Vinter at fortsætte og slutte den ved den Tidspunkt, da Selskabet til de skønne Videnskabers Forfremmelse begyndte at virke, og hvorfra, efter deres Tylke, den nyere Poesies Periode bør regnes.

Under dette Foretagende, da de ofte fandt, hvor mange, saavel biografiske som literare Notiser nu vare tabte, og hvor ofte Bærkerne selv deels vare forkomne, deels saa sieldne, at deres Tilværelse hangte saa at sige i et Haar, randt det dem i Tanke, at det maasse ikke vilde være uvelkomment eller urigtigt, at i det mindste de Esterretninger, der endnu haves, bleve bevarede. Til den Ende besluttede de, som Bidrage til den ældre danske poetiske Literatur at udarbejde Resultaterne af deres Forelæsninger, og forelægge som en Prøve Biografien og Karakteristiken af Anders Arreboe, der i flere end een Henseende maatte blive saavel af de vidløstigste som vigtigste.

Men da et Bort af dette Indhold, og som efter Udgivernes Formodning vil komme til at udgjøre fire smaa Bind, neppe kan gjøre sig Haab om flækkelig Affatning, saa have de henvendt sig til Selskabet for de skønne Videnskabers Forfremmelse og begjæret dets Understøtning; hvilken det med Fornøielse har tilstaaet dem, og opmuntret dem til et Arbejde, hvoraf det lover sig de heldigste Frugter for den gode Smag og den skønne Literatur i to saa fortiente Mands forenede Bestræbelser for at udgive og oplive vore gamle Digtere.

Om Prøven selv siger jeg intet. Den vil ventelig blive indlemmet i Samlingen selv. Saa meget vil jeg alene sige om Arreboe, at han interessere baade som Menneske og som Digter.

d.

Orationes quas in Rectoratu Academico habuit M. Jacob Baden, in Univers. Haun. Elo-quentiæ Prof. P. O. Accedit Laudatio Petri Frid. Suhmii. In Supplementum Opusculorum Latinorum edita. Hauniæ 1799.

Af de fire Taler som her leveres, ere de tre første holdne i mit akademiske Rectorat i Aarene 1794 og 95, og den anden og tredje af disse forlænge siden oversatte i Modersmaalet af mig selv, og meddelte i Universitetsjournalen.

Jeg taler derfor intet om disse paa dette Sted. Men da den første som er en Sørgetale over Prindsesse Sophie Friderike, hverken har været oversat; heller ikke tilforn bekiendtgjort i den latinske Original, maatte det være mig tilladt her at forelægge dens Plan og nogle udvalgte Steder.

Talen begynder med en Betragtning over den Ulygde som er imellem Fyrsternes og andre Menneskers Vilkaar, deri, at endskjønt de ligesaa vel som andre ere udsatte for Sorger og Gienvordigheder, saa tillader dog sjelden det fra andre Mennesker affondrede Liv de føre, og den tvungne Omgang Etiketten paalægger dem, at finde en øm Ven som de kan betroe sig til, og i hvis Varm de trygt kan nedlægge Livets Sorger og Bekymringet som ramme dem. Og da man sikkerst burde vente at finde saadan en Ven i en Ægteskælle, saa er det begribeligt, naar en Fyrste har fundet den i sin, hvad Pris han da bør sætte paa saadan en Ægteskælle frem for andre Ægtemand, men tillige, naar Døden igien berøver ham hende, hvor stort hans Savn maae være fremfor Andres.

Sophie Friderike var af det meklenborgske Huis; dette giver en god Fordom for hendes

Sæder og Opdragelse. Thi (hedder det), Hertugdømmet Mecklenborg er af den Natur og Beskaffenhed, at da det baade i Henseende til Landenes Begreb og Omfang, og Indtægternes Rigelighed, har et Slags Middelplass blandt Tydsklands Fyrstendømmer, kan Fyrstens Hof bevare den Middelmædighed i sin Levemaade og Sæders Elegants, som er lige langt fra Yppighed og Armod. Denne Lyffens Jevnhed forvolder, at de fyrstelige Værn som opdrages ved, saadanne af en gylden Middelmædighed lykkelige Hoffe, lære at tænke beskedent og liberalt om menneskelige Ting, og hverken hovmodes i Lykke og Medgang, eller nedslaaes i Uheld og Modgang".

Disse Dyder fik Prindsessen snart Leilighed at udøve ved det danske Hof. Thi da dette Hof i de sidste Aar for hendes Ankomst til Dannemark havde været adspaltet og sonderrevet ved Partier og Faktioner, som anførtes af adelige herskesyge Damer *); saa holdt hun sig saa langt fra denne kvindelige Herskesyges Lune, at hun aldrig misbrugte enten den Indflydelse hendes Mand havde i Staten, eller den hun havde hos ham, til Nogens Yndest eller Had; aldrig understøttede Hoffolkets Faktioner eller engang bekymrede sig om dem; aldrig ønskede at hendes Anbefaling maatte gielde imod Fortjenester, eller hendes Billie mod Lov og Ret. I alle Ting opførte hun sig med Mennekelighed og Beskedenhed, da hun ikke troede, at et Fruentimmer af hendes Stand burde søge Ære i saadanne Konster, hvorved Enildhed og Forflagenhed, eller Overmod og Herskesyge yt-

*) Dette grunder sig paa den Beskrivelse som Struense giver paa Hoffet i sin Tid.

tres, men Føielighed i Sæder, Milthed, God-
giærenhed og øvrige Dyder, hvorved hun baade
kunde yttre sin egen Karaktens velvillige Følelser,
og opmuntre andre til fælleds Velvilligheds
Tjenester*.

Især omtales den Forandring hun gjorde i
Hofetiketten i Henseende til de adelige Fruentim-
mers Opvartninger hos de kongelige Prindsesser.
Disse beløbe sig tilforn til intet videre, end nogle
tomme Ceremonier og Ordformulæer som kun
paa begge Sider vare til Besvær. "Hun befalede,
at de Damer som efter Stik opvartede hende, skul-
de tage deres Arbeidsvedskaber med, deres Strikke-
eller Knyttetoi, paa det at Conversationen kunde
være friere og fortroligere, naar enhver siddende
ved sit sædvanlige Arbejde, ligesom i sit Huus, og
fritagne fra Etikettens stive Love, kunde forslaae
Tiden ved at dele sig imellem lette Syffeler og be-
hagelige Samtaler. Naar nogen saaledes saae
den kongelige Svigerinde siddende imellem sine
Hofdamer og Beninder, nu opmærksom paa et
quindeligt Arbejde, nu paa sine Selskaberinders
Fortællinger, og uddelende Tegne paa sin Velvil-
lighed og Kierlighed til Alle, skulde man troe sig
pludselig henrykket til hine det heroiske Levnets
gamle Tider, eller til en Havgubindes Hof fra
den fabuløse Alderdom:

"Omkring hvilken Lympherne tæsedede
milest Ud, imedens En af dem ved løierlige
Fortællinger om Krigsgudens staaende Elskov og
Gudernes uophørlige Galanterier morøede Søstres-
nes Øren *), kun at S. F. istedet for moerssom-
me Fortællinger meddeelte sine Selskaberinder sine
Tanker om hendes Værns bedste Opdragelse (en
Sag som laae hende særdeles om Hjertet) og ind-
byrdes gav og modtog Raad over denne vigtigste
Sag".

Om hendes Opdragelsesmaade udlader Tale-
ren sig saaledes: "hun drev med al Flid paa, saa-
snart hendes Værn kunde skønne, at overbevise
dem om, at denne Lykke, hvori de vare fødte,
disse Livets Bequemmeligheder og Prydelser, hvor-
af de frem for andre havde Overflodighed, denne
Øre som bevises dem af alle, ikke skyldtes dem,
men deres tilfældige Fødsel, og at de ikke, uden
ved de største Velvillighedsprøver og største Iver
for at gjøre sig Alle, endog de Ringeste forbund-
ne, kunde afværge, at Mængden ikke misundte
dem, og beskyldte Lykken for alt for overdreven
Gunst imod dem og Uretfærdighed. Og der-
som nogle Junker af et overmodigt og stolt Sinds-
lav, som i saadan en Alder, kunde frembryde,
saa holdt hun dem med al Flid og Evang tilbage,
ikke ved denne de almindelige Moders kalne Tugt,

*) Dette sigter til følgende Sted hos Virgil. Georg. IV. 334 seq.

eam (Matrem Nympharum Cyrenen) circum Milesia vellera Nymphæ
Carpebant Drymoque, Xanthoque, Ligeaque, Thyllodoceque,
Cæsariem effusa nitidam per candida colla;

— — — — —
Inter quas curam Clymene narrabat inanem
Volcani, Martisque dolos & dulcia furta;
Aque Chao densos divom numerabat amores,

men ved en streng og næsten mandlig Alvorlighed, som nogle syntes undertiden at forsælde til Haardhed. Desto lettere var det at skønne, at det ikke var af Ergierighed eller for at prale med egen Dyd, at hun indgød sine denne borgerlige og menneskelige Tænkemaade, men fordi hun stod i den Tanke, at denne Dyd var baade dem selv gavnlig, og henhørte til de Folks Belfærd og Lyksalighed, som de engang kunde komme til at regiere".

"Derfor var dette hende det Første, det fornemste, paa hvad Maade hun rettest kunde danne sine Børn, især den ældste Prinds, Christian, Nigernes nærmeste og sikreste Støtte, til sit tilkommende Livs Forretninger: i denne Beskymring gjorde hun alle dem som havde Afgang til hendes Person, delagtige: dette var det behageligste Indhold af hendes Samtaler. Denne Tugt indrettede hun saaledes, at hun ikke troede at alt var gjort med Regler og Formaninger, men at hun strax førte dem til Nytte og gjorde dem anvendelige paa det daglige Liv. I dette Hiemed havde hun sine Børn, saa meget see kunde, om sig, for naar der gaves Leilighed, eller om den endog skulde søges, at raadslaae med de nærværende Omstændigheder, og gjøre sine Formaninger gavnlige for Livet selv: ved deres Lege var hun tilstede og styrede dem; iagttog Naturens Drifter, for at rette de vrangte, og fæste og bestyrke de gode og dydige. Og i denne behagelige Syssel befrygtede hun ikke i nogen Ting at løbe an imod Hoffets Etikette, dømmende at man ikke burde behandle Børn med Skæmt og List, men i Drengen betragte Manden, og danne ham saaledes fra de spæde Aar, som man vilde ham som Boren og

Mand". Men Tiden vilde mangle mig, dersom jeg vidtøstigere vilde udføre, hvor stort et Mandster paa moderlig Omhed og Klogskab vi have tabt ved Sophie Frederikes Død".

II. Oratio habita occasione natalium Regis augustissimi. a. d. 5 Febr. 1795.

III. Oratio habita in habitu magistratus academici a. d. Maji anni 1795.

Begge disse Taler, den ene ved Kongens Fødselsfest 1795, den anden ved Directoratets Nedlæggelse s. N. ere meddelte i en dansk Oversættelse som er aftrykt i Universitets-Journalen for 1795 i andet Hefte I. og 4de Hefte I, og forbigaars derfor her.

IV. Laudatio in funere Petri Friderici Suhmii habita a. d. 15 April 1799.

Da den afdøde Statsminister Grev Bernstorff nylig var bleven erindret ved en latin Tale fra den academiske Hørsal, tager Taleren deraf Anledning til at sammenligne disse store, men i meget ulige Fortienesters Fag, store Mænd i Henseende til begges Fortienester af Publikum og lige Krav til Publikums Erkiendlighed.

Suhm betragtes 1) som Menneske, 2) som Borger og 3) som Lærd og Videnskabsmand. — Til hans Fortienester som Borger henfører Taleren hans Gavmildhed imod Videnskaberne og deres Dyrkere. Hvad han alene har anvendt for at faae sine egne historiske Skrifter udgivne i Trykken, beregner han, efter Nyerup, til 20,000 Rdlr. I denne Anledning gjøres følgende Be-

t aatning: *) "Mangen En, siger han — det kan ikke feile — vil blive mismodig paa den arbejdsomme Forsatt vs Begne, som efter at have opofret flere Decennier paa et giøre Opdagelser og Oplysninger i Fædrenelandets Historie af dens oprindelige Rilder; ingen Noie, ingen Omkostninger sparet, for allevegie fra at bringe Materialier til Hobe, som kunde tiene til Planens Udførelse; lært Sprog, saavel ældre uddøde, som nyere udbræde; giinnemføgt alle Kroge og Fielesteder, hvor noget kunde oppores til hans Niemærkes Opnaaelse — at han, siger jeg, efter at have med den Anstrængelse af Siels Kræfter og det Tab af sin Formue, bragt det vittlofste Værk saa vidt, at det kan fremsættes til Oen for den lærde Verden, skal, naar han ikke vil have arbeidet sorgiaves, berøve sig selv af sin Formue, paa det at det Offentlige, som det var tiltænkt, kan høste Frugterne af hans Flid".

"J Sandhed! et Exempel, som er lidet opmuntrende for den lærde Bindfibelighed. Men det kan ikke være anderledes, naar Gienstanden for den Lærdes Undersøgelser, angaaer de ældre og udsøgte Dele i hvad Slags Videnskab det er, men fornemmelig i Fædrenelandets Aarbøger, hvor saa mange Ting møde, møde i det mindste til Suhms Tid, som endnu ikke vare afgjorte,* saa mange historiske Vildbereder, som krævede en Kritikers Skarpsindighed og Undersøgelsesgave, saa mange Navne paa Konger og Fyrster, saa mange

Arætal, som trængte til at rettes og berigtiges. Alle disse Gienstande ligge uden for Publikums Smag, og ikkun et ringe Antal af indviede Lærde har Sands for dem. Derfor have vore Konger til alle Tider med kongelig Gavnüdhed understøttet desliæ lærde og ualmindelige Vestræbelses for Vidensfaberne, ikke blot ved at tillægge Forfatterne en aalig Besoldning af Statens Kasse, medens Arbeidet stod paa, men ogsaa med at besørge dets Betiendtgjørelse paa offentlig Bekostning, naar det var tilendebragt. Suhm, der af sin egen Pung udredede de Omkostninger, som Statens Kasse burde have baaret, lattede paa en vis Maade en Byrde for det Offentlige, og gjorde sig der ved velfortient af Staten".

Denne Betragtning leder Taleren end videre til at tænke paa Holberg, som ved sine historiske Skrifter lagde Grunden til en anseelig Formue, og finder Aarsagen til denne Forskiel i begges forskjellige Maade at behandle Historien paa, da den kritiske Behandlingsmaade, som var Suhms Hovedsag, ikke tilbyder Morskabsstof for Mængden af Læsere, men er fornøiet med de Lærdes Domme; hvorimod Holbergs Sag var, ved vittige Tanker, kloge Betragtninger og et zirligt Foredrag, paa en underholdende Maade at sængse den Viiebegjærlige, og skaffe en behagelig Lektüre for dem som ere begjærlige efter at kiende Forfadernes Bedrifter. "Han kunde derfor, siger han, lade omtvistede Punkter i Historien staae ved deres Vard, og overlade deres Afgjørelse til andre som maatte have Lyft og Evne at trænge ind til Begivenhedernes Udsping. Desaaarsag sandt Suhm og andre vore flittige Oldgranskere saa meget at bestride og rette, vel og undertiden at kuldkafe hos Holberg, som i Henseende til Historiens Tro-

*) Jeg betiener mig i disse Citater, af min Søns Prof. Lorkel Badens Oversættelse, som under Navn af Sørgetale over Kammerherre Peder Frid. Suhm, er udkommen paa Seidelins Forlag.

værdighed var af stor Bægt, men som den mangelige og efter Morstabs blot ligende Læser ikke andsede.

Uf de øvrige Prøver som anføres paa Suhms lærde Gavmildhed, vil jeg blot fremdrage Talerens Betragtning over hans Belgierning i at aabne sin udvalgte Bogsamling til offentlig og almindelig Brug:

En Belgierning bør endnu at omtales, som for dens Sielighed og den store Skuepladses Skyld, hvorpaa den viste sig, har bidraget meget, og maa ske mest af Alt til at forherlige den Suhmiske Edelmødigheds Navn. Jeg mener den offentlige Brug af et herligt Bibliothek, som Suhm i Aaret 1775 aabnede for Stadens Indbyggere, En og Hver, Lærde og Ulærde, Qvinder og Mand, Smaa og Store. Men denne Edelmødigheds Værd bør ikke bedømmes saa meget af sig selv, som efter da varende Tidens Bessaffenhed. Det store Antal af Lærde, og endnu større Antal af Læselystne, som Hovedstaden eier, havde til den Tid ikkun det ene offentlige Bibliothek at ty til, Universitetets. Dette skulde efter sin Indretning tjene til Brug for de Studerende og de egentlig saakaldte Lærde. Dets Midler vare heel indskrænkede. Det var da ikke at undre over, om man i Valget af Bøger, som anskaffedes dertil, saas paa de Studerendes Fordeel, og tabte dem af Sigte, som søgte Kundskabers og Indsigters Ethvervelse paa den nye tilgængeligere Veie, enten ved Hielp af de nyere oplyste Nationers Skrifter, som kan maale sig med de græske og romerske Klassikere, eller ved smagfulde Oversættelser af Klassikerne selv. For denne Klasse af Videnskabsdyrkere havde det kongelige Bibliothek meget forud. Men da ogsaa dette maatte indskrænke sine Udgifter til

enkelt Videnskabs og Kundskabers Sag, og hidindtil altid var betragtet som et privat og til den kongelige Familjes Brug bestemt Bibliothek, som ikke enhver havde Udgang til: saa kan man forestille sig, med hvilken almindelig Glæde Stadens Indbyggere optog Suhms nye Belgierning, da hans Bibliothek, som saavel i den gamle og klassiske, som i den ny og udbredtere Literatur var saa vel besat, blev aabnet og givet til offentlig Brug. Men da man, ikke længe derefter, fandt for godt, at udvide og forøge det kongelige Bibliothek efter en ny og liberalere Plan, til Fornøielse og Tilfredsstillelse for begge Klasser af Vidbegjærlige; saa faldt Nødvendigheden af en privat Mand's Bogsamling for nærværende Tid, og endnu mere for Eftertiden tilbørlig bort. Ogsaa Suhms hidtildags rigelige Indtagter, især af de Nærassise Bergværker, hvori han havde sat en stor Deel af sin Formue, begyndte efterhaanden ved adskillige Vanheld, som traf dette Kobberværk, at mindskes, og det var at befrygte, at de længer hen turde tage endnu mere af. Med Glæde modtog derfor saavel den hele Stad, som det Suhmiske Huses Venner det Nygte, som fortaalte, at det Suhmiske Bibliothek — ved Regjeringens eller Suhms Støttelse? — skulde indlemmes i det Kongelige; og at man ved denne Handel havde opnaaet en dobbelt Hensigt, dels at ikke den ypperlige Bogsamling, som engang var helliget til offentlig Brug, skulde splittes ad og komme i fremmede Hænder, dels at den Suhmiske Familie, som ved sine For tjenester af Staten var bleven ligesom Statens, og berettiget til det Almindeliges Omfarg, med Tiden ikke skulde udsættes for den ulykkelige Lykkes foranderlige Spil.

Af det tredie Stykke, eller Suhm som Videnskabsmand, vil jeg ikkun anføre, hvad der er sagt om hans Sigridske Compositioner, hvortil Taleren gaaer over fra hans historiske Bærker. "Men — siger han — disse tørre og, som mange holdte dem for, pinagtige og usrugtbare Undersegelser med at udgranske Narstal og Navne, havde dog ikke saa gandske fængslet Suhms levende og flersidige Aand, at han ikke i Kiøbenhavn ligesaavel som i Trondhiem fulde fundet Fritimer at bortkjanke til de yndigere Gratiens forlystende Underholdning. Ja! hans fyrige Indbildningskraft fandt her (i Kiøbenhavn) saa mange flere og stærkere Opmuntninger til at vise sig i Vittighedens og Sinagens Bærker, som nylig, endnu i Suhms Gravarelse, et Selskab her var oprettet til de skønne Videnskabers, Belsalenhedens og Poetens Fjorremmelse ved Modersmaalets Dyrkelse. Blandt dets Medlemmer vare mange af Suhms gamle Venner, Lurdorph, Carstens, Cramer og Schlegel, som formaaede ham til at tage Del i deres Arbeide. Adskillige smagfulde Skrifter, saasom nærværende Seculi Character, havde vel allerede forhvervet ham et Navn blandt skønne danske Skribenter; men han vilde endda ved en ny Prøve bane sig Adkomst til at tage Sæde med saa store Mænd, og udgav, men uden sit Navn, Fortællingen Sigrid, i en ny og i vort Sprog hidtil ubekendt Indklædningsmaade. Den optoges med almindeligt Bisald og erhvervede sin Forfatter den Plads, han saa værdig beklædte i dette Selskab. Suhm var og selv saa fornoiet med sin Sigrid, at han en tidlang derefter paa Titlen af Skrifter som han udgav i samme Smag, blot kaldte sig Forfatteren af Sigrid".

"Originaliteten og Eksheden i Opfindelsen skildtes en jævn og fortrolig Omgang med det ældste Nordens Historikrivere. De beskæftigede ham for Historiens Skyld og for det Lys som de udbredte over Fædrelandets Tilbragelser. Mændenes Læsning førte ham tillige i saa fortroligt Bekendtskab med det gamle Nordens Sæder og Indretninger, at han synes at leve med den Tids Mennesker som med sine Jevntidige, han kjendte deres hele Tanke- og Handlemaade, saa nøiagtig, at han, naar han beskrev dem, formaaede at trykke sine villige Læsere ind i samme Tidsalder" — — "Men denne sigridske Smag gif ikke blot ud paa Karakterkildringer af Alderdomm n. Endnu mindre var det hans eneste Hensigt derved, at gjøre sit frugtbare Genies overstrømmende Vittighed giældende. Foruden det, at alle disse Fortællinger ere fulde af Tanke, lærerige for Sædernes og til Nytte paa Livets Bane; saa ere nogle deriblandt især beregnede til at opflamme Kjærlighed til Fædrelandet og anprise Borgersamdrægtighed, saasom Gyrithe eller det befriede Danmark; i andre indprentes de gienfaldige, Pligter som Evilingriggerne Danmark og Norge skulde hinanden, saasom i Frode; atter i andre opsodres de tre nordiske Riger, under faldes Sikkerheds Belønning, til fredelig Enighed, saasom i de tre Venner, Zalvor og a.; endelig finder man og saadanne, hvori Regentene kaldes til Regnskab og deres Handlinger prøves, hvori Undersaaternes Længsler og Ønsker fremføres for Tronen. Jeg nævner blot den ene Fortælling Euphron, som først kom ud under fortiet Navn og paa sine Steder afstaaen. Thi Brevet til Kongen efter den 17de Januari herer ikke herhid, skjønt ogsaa det optoges som et Gøster af en modig Siel, og

sandt sine Oversættelse i de fleste europæiske Sprog".

e.

Dansk Læsebog og eksempelsamling til de forandrede lærde Skolers Brug. Samlet af K. L. Rahbek. Første Bind. Kbhavn 1799.

Hr. Prof. Rahbek lader det ikke blive ved den Fortieneste, han har af at berige vor Litteratur med egne Skrifter, men leverer os ydermere her en Læsebog, som kan tjene til at vedligeholde eller fornye ældre gode Skrifters Læsning i Modersmaalet, og gjøre denne Læsning frugtbar og metodisk.

Da dens Udfærdigelse var bleven ham overdraget af den over Universitetet og de lærde Skoler nedsatte Commission til de forandrede Skolers Brug, saa troede han det hensigtspassende, at indrette den saaledes, at den tillige ved Undervisningen i Fædrenelandets skønne Litteratur kunne bruges som eksempelsamling, omtrent efter den Eschenborgskes Mønster.

Hvorledes han har resonneret sig den Plan til, hvorefter den er udarbejdet, fortæller han saaledes: "Enten — mener jeg — taler Skribenten i sit eget Navn, eller under et fremmet; i første Tilfælde enten fortæller og beskriver han, eller han underviser, eller han udtrykker Følelser. Alle Skriftslags syntes mig altsaa at kunne inddeles i det Fortællende og Beskrivende, det Didaktiske, det Videnskabelige, som maasse Engel vilde kalde det Lyriske, og det Dramatiske, under hvilket ikke blot indbefattes egentlige Skuespil, men alle de Foredrag, hvor Skribenten taler under laant Person. Lillige forekom det mig tienligt i hvert af disse Slags at begynde med den mest prosaiske

Underart, der dog endnu laae inden det Skønnes Grændser og gradviis gaae frem til den mest poetiske, for derved at give Læreren Veilighed, ikke blot at gjøre Lærlingerne opmærksomme paa Forskiallen mellem Poesie og Prosa, Digtkunst og Veltalenhed; men og at viise, hvorledes de gradviis gaae saaledes over i hinanden, at de egentlige Grændsekiel mellem begge ere umulige at bestemme; og endelig syntes det ikke upassende efter Eschenborgs Maade, at meddele en kort Efterretning om hver ansøgt Skribent, samt — især ved de døde — at tilføie et Par Ord om hans Skrifters, og det valgte Stykkes Natur og Værdi".

Efter denne Inddeling leveres da i dette første Bind, i tvende Afdelinger, hvoraf hver igien har en prosaisk og en poetisk Afdeling, Exempler paa Fortælling og Beskrivelse af Malling, Kraft, Baggisen: paa Karakterer og Biograsier, af Suhm, Holberg, Wandal: paa Historie af Nesen, Holberg, Møllmann, Guldberg, Schytte, Suhm, Vastholm: paa digtet Fortælling af Suhm, Samsø, Wihl, Pram, Rahbek: paa Romance, af Storm, Rahbek, H. C. Sneedorph, Ewald, Thaarup, Friman: paa poetisk Fortælling, af T. C. Bruun, Baggisen, Wessel, Storm, Tode: paa den beskrievende Digtart, af W. H. Friman, Stokflet, Pram, E. Friman, Lund, Stenersen, Storm, E. Colbiørnsen, Etoud, Jettis, Rein: paa Epope, af Pram: paa komisk Heltedigt, af Holberg, Storm.

I Prosa: paa egentlig Lærefordrag (Foredrag) af Holberg, J. S. Sneedorph, Nothe, Schytte, J. N. Bruun, Smith, Vastholm, Vole, Virkner: paa prosaisk Satire, af J. S. Sneedorph, Storm, Pram, Rahbek, Hei-

berg: paa profaisk Fabel, Allegori og moralsk Digtning, af J. S. Snedorph, Evald: paa poetisk Fabel, Allegori og moralsk Digtning, af Storm, Tode, Rein, F. H. Guldberg: paa Læredigt, af Tullin, Bull, Abrahamson, Storm, Wessel, Horrebou: paa poetisk Satire, af Holberg, Falster, Lürdorff, Troiel, Storm, Zetlis, G. H. Olsen, F. H. Guldberg: paa Epigram, af Fasting.

Saa megen Pris jeg sætter paa denne Samling, saa troer jeg dog, dens største Nytte vil strække sig til at oplive Bekendtskabet med vore ældre danske Skribentere, som ellers nyere Skrifter i et levende Sprog gemenlig pleie at forjage. Dette Bekendskab holder jeg for det bedste Middel til at afværge eller i det mindste at forsinke Smagens Fordærvelse i Modersmaalet, som saa let indsniger sig hos de levende Skribenter, der ikkun søge at overgaae hinanden i Hidsal hos Publikum, skulde det endog skee paa den gode Smags Beføstning. Derimod troer jeg ikke, at Nyttien af Samlingen vil blive saa stor, som Udgiveren har lovet sig, til at danne Ungdommens Smag i Skolerne, og give den en Veiledning til de forskjellige Skrifarter (genera dicendi) som endog Læreren i de skionne Videnskaber skal kunne betjene sig af. Denne Hensigt forudsætter, at vi allerede have naaet Hsiden i Sproget og den skionne Literatur; thi ikkun af et Sprog bragt til Fuldmændhed bør man vælge Mønstre til at forelægge Ungdommen. Men hvem turde kalde alle de Stykker Mønstre, som her fremlægges, endog af berømte Forfattere? Geniet kommer det her ikke an paa, men Smagen. En Exempelbog for Ungdommen bør i mine Tanker være kort, Exempplerne skarpt valgte, og saa lidet muligt, tagne

af endnu levende Skribenter. De forskjellige Skriftslags høve i mine Tanker mere til Rhetoriken, end til en Læsebog for Ungdommen, og deres Anvendelse beroer mere paa Smag end paa Regler.

Danske Skrifter oversatte paa Tydsk.

Det er ingenlunde min Mening, at gjøre dette til en staaende Rubrik i Universitets-Journalen. Jeg havde da forsomt den frugtbareste Tid, da vi med vor politiske Visdom, som udmærkede sig saa kiendelig fra de fleste andre Nationers, gjorde Epoke i Literaturen, og satte vore Naboer i Strak og Forundring. Det er ikkun følgende tre Bøger, ligesaa udmærkede i Originalerne som i Oversættelserne, jeg her vil bekiendtgjøre:

I. *Rebessen von Nörreriis. pro patria non timidus mori.* Hor. Ein Trauerspiel in fünf Aufzügen von L. E. Sander, Secretair der Königlichem General-Bege-Commission zu Kopenhagen. Kopenhagen bey Friderich Drummer 1798.

Det er bekiendt hvad Lykke den danske Original har gjort paa det danske Teater; det er at formode, at den ikke vil gjøre mindre paa en tyff Skueplads, da den ikke alene er oversat af Forfatteren selv, som har det tydske Sprog fuldkommen i sin Magt, men ogsaa den sidste Act gandske arbejdet, efter de Erindringer som dels hans Venner, dels han selv havde gjort sig ved at bivaane Stykkets Opførelse paa det danske Teater mere end en Gang. Dertil kommer, at han, som han selv erklærer, har seet paa de Tyffe ved Stykkets Udpantning paa tyff Grund, for at gjøre det flittet til at opføres paa deres Skueplads.

2. Ueber den Grundsatz der Pflicht und der Tugend. Ein Beytrag zur Metethik von Andras Gamborg, ordentlichem Lehrer der Philosophie auf der Universität zu Kopenhagen. Mit Verbesserungen vom Verfasser. Eine Verdeutschung von Johannes Ambrosius Markussen. Kopenhagen und Leipzig 1799.

Ogsaa denne Oversættelse har haft den Lykke at vare giort under Fors. Pines, og bleven beriget med Tillæg af ham selv. Originalen udkom for 16 Aar siden, og har vedligeholdt en Reputation, som dens yngre Søstre ikke skulle kunne fordunkle.

3. Gustav Ludvig Badens Doctors der Rechte, Vice-Landrichters in Laaland ud Falster, Bürgermeisters und Stadtvogts in Nakskow und Herredsvogts in Sünderherred auf Laaland *Geschichte des Dänischen Reichs bis auf die neueste Zeit.* Ein Handbuch zum Gebrauch in den Schulen und Gymnasien der Herzogthümer Schleswig und Holstein. Aus dem Dänischen übersetzt von Ludolph Hermann Tobiasen Doctor der Philosophie und Mitgliede der physikalischen Gesellschaft in Göttingen. Altona 1799.

Foruden en jevn og til Originalens Tone og Sprog passende Stil, har denne Oversættelse ogsaa den Fortieneste, at Oversættelsen i en kort Fortale appretierer Originalen selv, og med Skienksomhed, som mig synes, paaanker adskillige Fors. Udladelser, som en ilde forstaaet Patriotismus har afføkket ham, og givet ham adskillige Advarsel, som han vilde gjøre vel i at tage sig til Hierte, isald han skulde fortsætte sit Arbejde til Norges Historie, som man vel kunde ønske. Men hvad darsk Mand kan lade sig opmuntre til saadanne

Arbejder, naar han sees, at maadelige Oversættelser af endnu maadeligere Originaler ofte faae Indpas i Skolerne, med Tilfidsættelse af danske Mandes Forsøg.

IX.

Latinsk juridisk Forberedelses Examen.

1799 den 28de Juli fremstillede sig til latinsk juridisk Forberedelses Examen L. Schebye Wedel Simonson, og erholdt Karakteren cum laude admissus.

S. A. den 19 August, Hans Møller, og erholdt Karakteren admissus.

S. A. den 11 September Premier-Lieutenant ved Artilleri-Koret, Manthey, som erholdt Karakteren admissus cum laude.

S. A. den 16 October 1) Carl Vinzents Thaning, 2) Andreas Schmidt Magens, 3) Mathias Gartner, hvilke alle erholdte Karakteren admissus.

Tre Candidater, som til samme Tid havde indstillet sig, bleve ikke antagne.

S. A. den 23 November 1) Peter Schjønning, 2) Ludvig August Abrahamson, som begge erholdte Karakteren admissus.

S. A. den 30 November fremstillede sig en Candidat til samme Examen, som ikke blev antagen.

S. A. den 3 December 1) Baron Christian Lente Udeler, som erholdt Karakteren admissus cum laude. 2) Ole Emerenz Sprensen og 3) Henrich Christian Strøm, hvilke begge erholdt Karakteren admissus.

X.

Tale i Anledning af Reformationen.

Den aarlige Tale i Anledning af Reformationen tilkom det efter den vedtagne Orden Hr. Professor Becker i Nar at holde. Men i hans Sted og efter hans Begjæring har Hr. M. Rasmus Nyerup, Professor i Litterarhistorien og Universitetets Bibliotekarius paataget sig samme.

Talen handlede om *Litteraturens Tilstand i Danmark under Kong Johannes*; og det ved denne Leilighed udstedte Indbydelsesbrev af samme Forfatter har til Opkrift: *Biblia pauperum, editio Roeskildensis*; men bestaaer i en Fortegnelse af de Billeder og Trasnit som findes i Roeskilde Domkirkes Kor, hvoraf de paa den ene Side forestille Historier af det gamle Testament, de paa den anden Side af det nye, hvilke han kalder saaledes for den Lighed de i visse Maader have med de saakaldte *Biblia pauperum* eller *Billedbibler*. De ere fra 1420. For at giøre sig et Begreb om dem, meddeles tvende Kobbertavler, hvoraf den første forestiller *Noe Ark*, hvori ere 8te Personer, af hvilke den ene sidder ved Roret; den anden forestiller *Lazari Opvækkelse* fra de Døde.

Bekjendtgjærelse.

Endskjønt jeg ingen Grund har til at modsigge de Efterretninger om mit Levnet, som min Son Landsdommer og Borgemeester Dr. Baden i Nakskov nylig har bekjendtgjort under Navn af: *Bidrag til Professor Jacob Badens Levnet* o. s. v., men finder dem i det Væsentlige og Historiske overensstemmende med Sandhed; saa hol-

der jeg mig dog af Omstændighederne nødsaget til at erklære, at jeg, langt fra at have anmodet min Son om disse Efterretninger, har ikke vidst-noget af, at de vare skrevne eller trykte, førend et indbunden Exemplar blev mig tilsendt; og at jeg, naar jeg var bleven spurgt til Raads, havde raadet til at lægge dem hen til den Tid, da baade Gunst og Misgunst havde lagt sig til Hvile tilligemed mig. — Hvad der ellers har givet Anledning til, at de just nu ere blevene opsatte, forklarer Forfatterens Forerindring.

Kbhavn den 2den Jan. 1800.

Jacob Baden,
Professor.

Subskriptionsplan.

For at completere den danske Oversættelse af Tacitus' *Bærker*, agter Prof. Jacob Baden strax i Trykken at udgive hans *Dialog om Talerne*, eller om *Marsagerne til Veltalenhedens Fordærvelse* (*Dialogus de oratoribus, sive de causis corruptæ eloquentiæ*) som endnu fattes ved Oversættelsen af hans øvrige Skrifter. Denne *Samtale*, ligesaa vigtig for *Smagen i Veltalenhed*, som hans historiske *Bærker* ere det for *Smagen i Historien*, oversættes efter den *zweibrückische Text*, som med særdeles Flid og Kritik er udarbejdet, og beriges med en Oversættelse af det latinske Supplement, som Brotier har leveret for at fylde et Hul i *Texten* i det 36te Capitel. De fornødenste Oplysninger tilføies, og det Hele trykkes med samme Bogstaver og paa samme Papir, som Tacitus' øvrige *Bærker* ere trykte. De som indtil næstkommende Paaſte tegne sig som Subskribenter, faae Arket for 3 R Trykpapir; *Bogladprisen* bliver 4 R.

Indhold af første Hefte for 1799.

I. Fortegnelse paa de Candidater som i Maret 1798 ere indskrevne som academiske Borgere ved Kiøbenhavns Universitet	S. 1	VII. Fortegnelse over Alumni paa Regentens	S. 29
II. M. Tullius Ciceros Tale for Sex. Roscius Amerinus (Sluttet)	S. 7	VIII. Fremmedes Kiendskab til danske Lærde og dansk Litteratur	S. 31
III. Kongens Fødselsfest, samt ved den Leilighed uddeelte Præmier til de Studerende, og udsatte Præmiaterier for indværende Aar	S. 18	IX. Theologisk Embedsexamen i Januar 1799	S. 34
IV. Foundation for det Laurup-waldske Legat	S. 20	X. Vigtige danske Skrifter	S. 35
V. Theologisk Embeds-Examen i Juli Maaaned 1798	S. 26	a) Om Tilhyllen i Maleriet af Prof. Forkel Baden.	
VI. Fortegnelse paa Alumni Communitatis Regiæ	S. 27	b) Den nordstjellandske Landalmues Character, Skikke, Meninger og Sprog.	
		XI. Befordring under Consistorium	S. 50
		XII. Befordring ved Universitetet	sammest.
		XIII. Bekjendtgørelse om den møllerske Oversættelse af Livius	S. 51

Indhold af andet Hefte for 1799.

I. Sommerforelæsninger ved Universitetet fra 1ste Mai 1799	S. 53	X. Rectorliste ved Universitetet	85
II. Philosophisk Examen i April-Maaaned	55	XI. Disputats for Magistergraden	86
III. Cicero's Begreb om de beste Borgere eller Aristokrater	59	XII. Forberedelses Examen	ibid.
IV. Er Tacitus stikket til at opvække endogsaa Afsthe for den monarkiske Regjering?	67	XIII. Indsende af Biskop Schionheider	ibid.
V. De Finkers og Huiters Legater	73	XIV. Kongelige Rescripter og Cancellie-Breve	87
VI. Extract af Matthias de Thesstrups Fundats angaaende et Stipendium for en Studerende	81	XV. Hvad er nyttigst, enten at holde et Barn som skal studere hjemme og inden egne Vægge, eller at overgive det til, saa at sige, offentlige Lærere? overs. af Quinctilian	90
VII. Theologisk Embeds-Examen i April 1799	82	XVI. Fremmedes Kiendskab til danske Lærde og dansk Litteratur. Fortsættelse fra forrige Hefte	95
VIII. Stampiske nye Legat ved Universitetet	83	*** Rettelse i første Hefte af denne Aargang	96
IX. Sørgeløstidelighed paa Universitetet i Anledning af Kammerherre Suhms Død	84		

Indhold af tredje Hæfte for 1799.

- I. Lucians Fisser, eller de Oplevede
(oversat af Græff) S. 97
- II. Theologisk Embedsexamen i Juli
Maaned 1799 S. 119
- III. Nyt Uvejr over den kantiske Phi-
losophi S. 120
- IV. Vigtige danske Skrifter.
a) For Sandhed. Et Hjerding-
aarskrift, andet Bind's første
og andet Hæfte 1798 S. 121
- b) Nyge Nothes adspredte Skrif-
ter, samlede af Andreas Biørn
Nothe. Første og 2det Bind S. 128
- c) Chrestomathia Ciceroniana.
Eller udvalgte Stykker af M.
Tullius Cicero's Skrifter med
tilføiede danske Anmærkninger
ved Mag. Otto Stoud, Rector
ved Latinskolen i Bordingborg S. 131
- V. Tillæg til den Beretning, som i
Universitetsjournalen for 1797
3die Hæfte II. af de Hübner'ske
Papirer er meddeelt angaaende de
til Universtitet i Aaret 1770
skienkede 1000 Rd. vestindisk Cour-
rant af Nyfodens Tjeneste paa
St. Cruz i Vestindien S. 133
- VI. Tillæg til Beretningen om det Fru-
ronske Legat i Universitetsjourna-
lens 2det Hæfte d. A. S. 80 S. 134
- VII. Extract af 2de reissende Lands-
mænds Breve fra Paris, begge
af 29 Juli sammeft.
- VIII. Hvorledes man skal prøve et Barns
Memme og Begreb, af Quinc-
tilians Anviisning til Beltalen-
hed I. 4. S. 135
- IX. Alumni paa de tre akademiske Col-
legier efter deres Indtrædelses
Datum S. 137
- a. Alumner paa Walchendorphs Colle-
gium i Mai 1799 sammeft.
- b. Alumni paa Collegio Mediceo
eller Wockens Collegium ere S. 140
- c. Alumni paa Clerfens Collegium ere
i September Maaned efter deres
Indtrædelses Ælde følgende: sammeft.
- X. Latinsk juridisk Forberedelses-Exa-
men S. 141
- XI. Magister-Promotion S. 142
- XII. Bekjendtgjørelse sammeft.
- XIII. Der ortographiske Lexicon S. 143
- XIV. Rettelste sammeft.

Indhold af fjerde Hæfte for 1799.

- I. Vinter-Forelæsninger ved Kiøben-
havns Universitet fra 1ste Novem-
ber 1799 S. 145
- II. Philosophisk Examen i October
Maaned S. 148
- III. Den populære Regent S. 150
- IV. Theologisk Embeds Examen i Octo-
ber Maaned 1799 S. 159
- V. Forsvar for Lovens And imod Lo-
vens Begstav (oversat af Cicero) S. 160
- VI. Juridisk Embedsexamen i Aaret
1799 S. 168
- VII. Er det raadeligt at affkaffe Examen
artium eller den saa kaldte Deposits S. 171
- VIII. Literare Noticer:
a) Min Mening om den nye Trykkes
forordning af 27 Septb. 1799
af Søren Hempel S. 177
- b) Dansk ortografisk Ordbog af Prof.
Jacob Baden S. 178
- c) Anders Arreboe. En Prove af de
i Vinteren 1798 og 99 af N.
Nyerup og K. L. Rahbek begyndte
Forelæsninger over de danske Dig-
tere S. 180
- d) Orationes quas in Rectoratu aca-
demico habuit M. jac. Baden,
accedit Laudatio Pet. Frid. Suh-
mii. In Supplementum oppu-
sculorum latinorum editæ S. 181
- e) Dansk Læsebog ved K. L. Rahbek S. 187
- f) Danske Skrifter oversat paa Tydsk S. 188
- IX. Latinsk juridisk Forberedelsesexamen S. 189
- X. Tale i Anledning af Reformationen S. 190
- *** Bekjendtgjørelse sammeft.
- *** Subscriptionsplan sammeft.